

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Työllistämällä tuottaja työllistetään taiteilijoita

Verkostotuottamisen mahdollisuudet
esittävän taiteen vapaalla kentällä

Ilona Halme

Kulttuurituotannon koulutusohjelma (240 op)

05 / 2014

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Ilona Halme	Sivumäärä 52 ja 6 liitesivua
Työn nimi Työllistämällä tuottaja työllistetään taiteilijoita – Verkostotuottamisen mahdollisuudet esittävän taiteen vapaalla kentällä	
Ohjaavat opettajat Minna Hautio, Helinä Ahola	
Työn tilaaja Taiteen edistämiskeskuksen Lounais-Suomen toimipiste, Henri Terho	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten verkostotuottaminen voisi toimia ratkaisuna vapaan kentän toiminnan kehittämiseksi. Työ tarkasteli verkostotuottamisen mahdollisuuksia julkisen rahoituksen, vapaan kentän tuottajien ja taiteilijoiden näkökulmista.</p> <p>Opinnäytetyön tilaajana toimi Taiteen edistämiskeskuksen Lounais-Suomen toimipiste, jonka kiinnostuksena on kehittää vapaan kentän toimintaedellytyksiä. Tällä hetkellä vapaan kentän toiminta on kestänyt resurssien niukkuuden ja rakenteiden puuttumisen vuoksi. Opinnäytetyö pyrki selvittämään, minkälaisia kestäviä toiminta- ja rahoitusmalleja verkostotuottamiselle voisi olla.</p> <p>Verkostotuottamisella tarkoitetaan resurssien yhdistämistä, jotta saavutettaisiin yhdessä suurempaa etua. Tässä työssä verkostotuottaminen määriteltiin siten, että yksi tuottaja tai tuottajataho koordinoi taiteilijoiden muodostamaa verkostoa. Opinnäytetyö toteutettiin kyselyn ja asiantuntijahaastattelujen avulla, laadullista analyysiä hyödyntäen. Työhön haastateltiin seitsemää vapaan kentän asiantuntijaa. Kysely tehtiin työssä case-tapauksena käytettävän turkulaisen ammattinukketeatteriverkosto Aura of Puppetsin taiteilijoille. Webropol-kyselyyn vastasi 23 taiteilijaa 29:stä.</p> <p>Tutkimus vahvisti, että vapaan kentän rahoitus on riittämätöntä, mistä johtuen toimintaolosuhteet ovat kestäättömät. Kehittyäkseen vapaa kenttä tarvitsee vakaan rahoituspohjan, suunnitelmallisuutta ja kevyitä rakenteita. Nykyiset tukijärjestelmät ovat vapaan kentän toimijoille liian jäykkiä, joten uusia rahoitusmuotoja ja joustavampia tuotantoratkaisuja tarvitaan. Verkostotuottaminen nähtiin varsin potentiaalisena vapaan kentän tuotantorakenteena.</p> <p>Työn kehittämissuhteissa esitetään, että tuottajien roolia vapaalla kentällä tulisi vahvistaa ja työpaikkoja lisätä. Taiteilijoiden ja tuottajien kouluttamisella sekä yleisellä asennemuutoksella voidaan vaikuttaa kentän kehittämiseen. Myös verkostotuottamisen sekä itsensä työllistävien tuottajien toimintaa tulee tukea. Uusia ja vanhoja tukijärjestelmiä tulee kehittää ja uudistaa. Esittävien taiteiden aluekeskusverkosto on yksi ehdotus vapaan kentän toimintaolosuhteiden parantamiseksi.</p> <p>Opinnäytetyön toivotaan herättävän keskustelua vapaan kentän tilanteesta ja rakenteiden hauraudesta, sekä tuoda esiin verkostotuottamisen mahdollisuudet kentän kehittämisessä. Työllistämällä yksi tuottaja, voidaan työllistää useita taiteilijoita.</p>	
Asiasanat kulttuurituotanto, verkostotuottaminen, esittävät taiteet, taiteen vapaa kenttä, rahoitus	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Ilona Halme	Number of Pages 52 + App. 6 Pages
Title By employing a producer, artists will be employed – The possibilities of network producing in an independent field of performing arts	
Supervisors Minna Hautio, Helinä Ahola	
Subscriber Arts Promotional Centre, The Regional Office of Southwest Finland, Henri Terho	
Abstract <p>The aim of the thesis was to find out how network producing could help to develop the independent field of contemporary performing arts. The thesis explored the possibilities from the aspects of public funding, producers and artists of the independent art field.</p> <p>The thesis was ordered by The Regional Office of Southwest Finland of Arts Promotional Centre, whose interest is to develop the operational preconditions of the independent field. At this moment the action in the independent field of performing arts is insupportable due to the scanty resources and deficiency of structure. The thesis strived to find out what kind of durable models for action and structure could exist.</p> <p>Network producing means combining resources to achieve a bigger advantage together. In this work the term network producing is defined as coordination executed by a producer in an artist network. This development study is based on an enquiry and 7 personal interviews. It was made by using qualitative analysis. The interviewees were experts in the field of independent performing arts and public funding. The Webropol-enquiry was answered by 23 (from the total of 29) puppet theatre artists from the Turku region puppeteer-network called Aura of Puppets.</p> <p>The study showed that the funding of the independent field is insufficient what makes the circumstances of action insupportable. The independent field requires a stable funding, orderliness and light structures to develop further. Existing supporting systems are too stiff for the operators of the independent field and that is why new funding and production solutions are needed. Network producing was considered potential structure for producing the independent field among the interviewees and puppeteers.</p> <p>There are proposal in the development suggestions that producers role should be reassert in the independent field and posts needs to be increased. Field could be developed by educating artists and producers and changing general attitudes. The study showed that there is needed more support for entrepreneurship in producing field. Old and new supporting systems should be developed and renewed. A network of performing arts centers could be a solution for improving circumstances on the independent field.</p> <p>The thesis is supposed to work as a conversation piece about the situation and structure's fragility of independent field and bring up the possibilities of the network producing in developing the field. By employing a producer a several artists will be employed.</p>	
Keywords culture management, network producing, performing arts, independent art field, funding	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

1 JOHDANTO.....	5
2 ESITTÄVÄN TAITEEN VAPAA KENTTÄ JA VERKOSTOTUOTTAMINEN.....	8
2.1 Esittävän taiteen vapaa kenttä.....	8
2.3 Vapaan kentän toimintamallit.....	13
3 TUTKIMUSMENETELMÄT.....	21
3.1 Aineiston hankintamenetelmä.....	21
3.2 Aineiston analyysimenetelmä.....	23
4 VAPAAN KENTÄN VERKOSTOTUOTTAMINEN.....	27
4.1 Vapaan kentän verkostotuottamisen mahdollisuudet.....	27
4.2 Vapaan kentän verkostotuottamisen rahoitusmahdollisuudet nyt.....	31
4.3 Vapaan kentän verkostotuottamisen haasteet ja kulmakivet.....	38
5 KEHITTÄMISEHDOTUKSET.....	40
6 LOPUKSI.....	48
LIITTEET.....	53

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on löytää kehittämissuhteita esittävien taiteiden vapaan kentän toimintarakenteiden parantamiseksi. Työn lähtökohtana on verkostotuottamisen toimintamalli, jossa yksi tuottaja tai tuottajataho toimii useamman taiteilijan muodostamassa verkostossa koordinaattorina. Oletuksena on, että tällainen malli voi luoda vapaan kentän toiminnalle kestäväyyttä pidemmän tähtäimen suunnittelun kautta, ja lisätä siten alan työllistymistä ja parantaa toimintaolosuhteita. Työ tarkastelee, verkostotuottamisen malli voisi konkretisoitua kestävästi, taloudelliset realiteetit huomioiden.

Toistaiseksi verkostotuottamista ei ole tutkittu kovin paljon. Käsitteenä se on uusi ja melko tuntematon. Tässä työssä verkostotuottamisella tarkoitetaan taiteilijoiden muodostaman yhteistyöverkoston tuottamista ja koordinoimista. Koordinointi sisältää taiteilijaverkoston tapahtumista tiedottamisen, markkinoinnin, toimijoiden keskinäisen koordinoimista sekä sidosryhmäyhteistyön ja alan yleisen kehittämisen. Verkostotuottamisessa on kyse toiminnan ja rakenteiden ylläpitämisestä ja kehittämisestä. Taiteen sisällöntuotanto jää verkostotuottamisen ulkopuolelle.

Työ rajautuu esittävän taiteen vapaan kentän ammattilaisiin ja näiden muodostamiin verkostoihin. Opinnäytetyö heijastelee eri esittävien taiteiden uusia kenttiä: nykyteatteria, -tanssia, -sirkusta, -nukketeatteria ja performanssia. Työn alkuosassa selvitetään vapaan kentän erityispiirteitä ja haasteita, sekä sitä, minkälaisia verkostomaisia toimintamuotoja esittävien taiteiden kentällä on ja miten niiden rahoitus on järjestetty.

Opinnäytetyön tilaajana toimii Taiteen edistämiskeskuksen Lounais-Suomen aluetoimipiste, jonka intressinä on löytää uusia ratkaisuja vapaan kentän taiteilijoiden toimintaedellytysten parantamiseksi. Esittävän taiteen ja erityisesti nukketeatteritaiteen kannalta tilanne on Turussa varsin otollinen. Vapaan kentän nykyteatteritaide ja performanssi ovat muodostaneet kaupunkiin aktiivisen ja urauurtavan toimijajoukon. Molempien alojen kehitys on ollut viime vuosina huomattavaa niukoista resursseista ja olemattomista toimintarakenteista huolimatta.

Opinnäytetyö tutkii, **minkälaisia kestäviä toiminta- ja rahoitusmalleja verkostotuottamiselle voisi olla**. Yhä useammin vapaa taidekenttä muodostuu pienistä toimijoista (itsenäisistä taiteilijoista, työryhmistä ja yhdistyksistä), joilla ei yksinään ole resursseja kehittää toimintaansa, vastata tiedotuksesta ja markkinoinnista – saati palkata tuottajaa. Opinnäytetyö tarkastelee, **miten vapaan kentän verkostotuottaja voisi edistää taiteilijoiden työllistymistä, tukea ja kehittää kyseisen kentän toimintaa ja lisätä taiteen saatavuutta** niin, että taide samalla säilyttää vapautensa.

Koska julkisella rahoituksella on suuri rooli taidekentän kehittämisessä ja sen pitkäjänteisessä toiminnassa, keskityn tässä opinnäytetyössä erityisesti rahoitusnäkökulmaan. **Minkälaisia toimintamalleja rahoittajat ovat valmiita tukemaan? Miten rahoittajat haluaisivat hajanaisen, verkostomaisen vapaan taidekentän järjestäytyvän? Millaisena tuottajien rooli nähdään vapaalla kentällä?** Taiteilijoiden työskentelyolosuhteiden kannalta on kiinnostavaa tutkia, minkälaisia kestäviä toimintamalleja verkostomaisella taidekentällä voi olla ja miten niitä voidaan pidemmällä tähtäimellä rahoittaa.

Työn tietopohjan kartuttaminen toteutettiin lähdekirjallisuuden, kyselyn sekä teemahaastattelun avulla. Lähdekirjallisuus koostuu julkishallinnon tekemistä kulttuuri- ja taidealan tutkimuksista ja julkaisuista, kolmannen sektorin toteuttamista vapaan kentän selvityksistä sekä verkostotuottamisen olemassa olevista malleista. Julkisen sektorin osalta aineistoa on tarkasteltu Opetus- ja kulttuuriministeriön, Taiteen keskustoimikunnan sekä Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissätiö Cuporen raporttien avulla. Tuottajatoimintaa ja verkostotuottamisen mahdollisuuksia avaavat kulttuurituottajia kouluttavien Metropolia ammattikorkeakoulun ja Humanistisen ammattikorkeakoulun selvitykset. Tiedot vapaan kentän nykytilasta on koottu alaa käsittelevästä kirjallisuudesta, esittävien taiteiden aluekeskusten verkkosivuilta ja henkilökohtaisten tiedonantojen pohjalta.

Kehittämistyön menetelminä käytetään asiantuntijahaastattelua sekä kyselytutkimusta. Työ toteutetaan laadullista analyysia hyödyntäen. Työn lopussa esiteltävät kehittämissuositukset pohjautuvat asiantuntijoiden haastatteluihin sekä

Turussa toimivan Aura of Puppets -nukketeatteriverkoston taiteilijoille tehdyn kyselyn tuloksiin. Asiantuntijoiksi valikoituivat vapaalla kentällä toimineet tuottaja-yrittäjä Annukka Ketola, Arts Management Helsingin yrittäjät Isabel Gonzales ja Outi Järvinen sekä tuottaja-taiteilija Annamari Karjalainen. Julkisen rahoituksen asiantuntijoita edustavat valtion näyttämötaidetoimikunnan puheenjohtaja Yrjö Juhani Renvall, valtion sirkus- ja tanssitaidetoimikunnan jäsen Mikä Väyrynen sekä Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuriasiainneuvos Katri Santtila. Karjalaisen, Ketolan ja Väyrysen haastatteluista on käytetty myös vapaan kentän verkostotuottamisen tietolähteinä.

Idea kehittämistyöstä syntyi turkulaisen nykynukketeatterin edistämishankkeen aikana, jolloin työskentelin Aura of Puppets -verkoston tuotantokoordinaattorina. Opinnäytetyö tarkastelee verkostotuottamista turkulaisen ammattinukketeatteri-verkosto Aura of Puppetsin tapauksen kautta. Verkostomainen toimintamalli, jossa yksi tuottaja koordinoi 29 taiteilijan muodostaman verkoston toimintaa, on koettu Turun nykynukketeatterikentällä toimivana. Kehittämistarpeita löytyy kuitenkin toiminnan suunnitelmallisuuden ja pitkäjänteisyyden lisäämisessä, toisin sanoen rahoituksessa. Työ pyrkiikin löytämään ratkaisuja siihen, **miten vapaan kentän toiminnasta saadaan pitkällä tähtäimellä kestävää verkostotuottamisen avulla?**

Ensimmäisessä pääluvussa esitellään työn keskeiset käsitteet, esittävän taiteen vapaa kenttä ja verkostotuottaminen. Luvun lopuksi annetaan esimerkkejä vapaalla kentällä käytössä olevista verkostomaisista toimintamalleista. Lisäksi esitellään työssä tarkasteltavan case-tapauksen taustoja ja toimintaedellytyksiä. Kolmas luku pureutuu tutkimusmenetelmiin ja neljännessä analysoidaan haastattelu- ja kyselyaineistosta löytyviä verkostotuottamisen erityispiirteitä, mahdollisuuksia ja haasteita. Viides luku esittelee työn tuloksena syntyneet kehittämissuositukset. Viimeisessä luvussa kehittämissuositukset liitetään laajempaan kontekstiin, esitellään työn tilaajan kanssa käyty palautekeskustelu ja tiivistetään yhteen verkostotuottamisen tulevaisuuden näkymät.

2 ESITTÄVÄN TAITEEN VAPAA KENTTÄ JA VERKOSTOTUOTTAMINEN

Seuraavaksi määritellään työssä käytettävät käsitteet vapaa kenttä ja verkostotuottaminen. Esittävän taiteen vapaa kenttä sisältää useita eri toimintamalleja ja -logiikoita (Oinaala & Ruokolainen 2013, 63). Luvun lopussa on kuvattu kuusi esittävän taiteen verkostotuottamisen toimintamallia sekä työn case-tapaus, turkulaisen ammattinukketeatterin Aura of Puppets -verkosto.

2.1 Esittävän taiteen vapaa kenttä

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2011, 8) määrittelee taiteen vapaan kentän monimuotoiseksi ammattitaiteilijoista koostuvaksi tuotantoareenaksi, jonka toimijat eivät ole valtionosuusjärjestelmän piirissä. Vapaan kentän toimijoiksi luokitellaan valtion harkinnanvaraista toiminta- tai projektiavustusta saavat ryhmät, yksittäiset työryhmät, tuotantotalot ja muut taidetilaisuuksia järjestävät tahot sekä freelance-taiteilijat, jotka toimivat näyttämö-, tanssi-, sävel-, sirkus-, performanssi- ja esitystaiteen aloilla. (mt, 8.)

Tässä työssä keskitytään esittävien taiteiden kenttään. Suomalaisen teatterin vapaan kentän selvitys for free (Kokkonen, Loppi & Karjalainen) vuodelta 2002 kiteyttää iästään huolimatta hyvin nykyisen vapaan kentän kipupisteet. Selvityksen kirjoittajat ovat ehdottaneet käytettäväksi uutta termiä, esittävien taiteiden vapaa kenttä suppeamman teatterin vapaa kenttä sijaan. Esittävien taiteiden vapaa kenttä on teatteria laajempi, ja huomattavasti paremmin heterogeenistä kenttää kuvaava. Esittävien taiteiden vapaa kenttä pitää sisällään niin teatterin, tanssin, sirkuksen, nukketeatterin, performanssin kuin esitystaiteenkin. (mt. 10.)

Vapaan kentän ominaispiirteet

Esittävän taiteen vapaa kenttä koostuu yksittäisistä taiteilijoista, yksittäisten taiteilijoiden muodostamista työryhmistä sekä vakituisesti toimivista ryhmistä. Taiteellista työtä saatetaan tehdä samanaikaisesti päällekkäin itsenäisinä yksikköinä,

useamman ihmisen kollektiiveissa sekä vakiintuneissa ryhmissä. (Oinaala & Ruokolainen 2013, 9.) Uusille nk. nykytaidemuodoille on tyypillistä, että taiteilijat toimivat erilaisissa toimintaympäristöissä. Yksittäiset alan toimijat saattavat työskennellä useissa eri tehtävissä. (Åstrand 2010, 13.) Turkuun muodostunut nukketeatteriammattilaisten verkosto muistuttaa amebaa, joka muuttaa muotoaan taiteen tekemisen edellyttämällä tavalla. Yksi taiteilija saattaa yhtäaikaisesti työstää omaa sooloteostaan, harjoitella koko verkoston yhteistuotannossa ja esiintyä oman teatteriryhmänsä kanssa alan festivaalilla. Lisäksi taiteilija opettaa Turun taideakatemiassa alan opiskelijoille nukenkäsittelyä ja tekee lisäksi muuta kuin taiteellista työtä. Kaikki uuden polven nukketeatterintekijät eivät edes halua suureen vakiintuneeseen teatteriin, vaan liikkuvat mieluummin ja tottuneesti ”projektista toiseen, ja kokoonpanosta kolmanteen” (Peltonen & Tawast 2009, 229).

Esittävien taiteiden vapaa kenttä on monimuotoinen, sillä taiteen tekemisen, tuottamisen ja toimintatapojen muodot vaihtelevat laajalti (Kokkonen ym. 2002). Heterogeenisyydestään huolimatta vapaalla kentällä voidaan nähdä joitakin keskeisiä, toimijoita yhdistäviä piirteitä. Näitä ovat mm. intohimo, itsenäisyys, taiteellinen vapaus sekä niukat resurssit (Urrio 2008, 12; Rensujeff 2014, 172). Moni toimii vapaalla kentällä taiteen ja aatteen palosta, osa taas olosuhteiden pakosta (Björkqvist 2011, 16). Käsittääkseni nykyteatterintekijöiden keskuudessa vapaalla kentällä toimiminen merkitsee ennen kaikkea taiteellista vapautta ja itsenäisyyttä. Toisin on tanssin saralla, jossa useimmille tanssitaiteilijoille vapaa kenttä on ainoa mahdollisuus toimia tanssin ammattilaisena (Koskela & Rekola 2003, 3). Kun rakenteet ovat varsin ohuet, on tärkeää, että taiteilijoilla säilyy päätösvalta taiteellisesta sisällöstä, työskentelytavoista ja työn tahdittamisesta (Urrio 2008, 12). Voidaan todeta, että vapaa kenttä kulkee aina taide edellä. Rakenteiden tai resurssien olemattomuus ei ole este taiteellisten tavoitteiden toteutumiselle (Oinaala & Ruokolainen 2013, 63). Esimerkiksi turkulaisella nukketeatterikentällä produktiot toteutetaan aina taiteen tekemisen lähtökohdasta. Taloudellisten resurssien jäädessä vähäisiksi saattaa toteutusmuoto muuttua suunnitellusta ja taiteilijoiden työskentelyolosuhteet heikentyä huomattavasti.

Vapaan kentän rahoitus ja tukimuodot

Vapaan kentän toiminta rakentuu tavallisesti apurahojen, projektiavustusten ja satunnaisten myyntitulojen varaan (Björkqvist 2011, 16). Merkittävä osuus kaikesta esittävien taiteiden rahoituksesta tulee valtiolta ja kunnilta, suorana ja välillisenä tukena. Suoraa tukea ovat rahalliset avustukset, kuten apurahat ja välillistä tukea verotukselliset ja sosiaalipoliittiset erityisratkaisut, tekijänoikeusjärjestelmä sekä taiteilijakoulutus. (Oinaala & Ruokolainen 2013, 24.) Suora tuki voidaan jakaa edelleen kolmeen osaan: taiteilijatukeen, valtionosuusrahoitukseen ja muuhun julkiseen tukeen. Valtio rahoittaa vapaan kentän toimijoita harkinnanvaraisilla toiminta-avustuksilla sekä produktiokohtaisilla avustuksilla. Yksittäisiä taiteilijoita tuetaan erilaisilla taiteellista työskentelyä tukevilla apurahoilla. Harkinnanvaraista toiminta-avustusta tulee anoa joka vuosi, kun taas valtionosuus on ehtojen täytyessä jatkuva avustusmuoto. Kunnat tukevat taiteen tekemistä toiminta-avustuksilla, taiteilija- ja produktiokohtaisilla apurahoilla ja esimerkiksi vuokratuilla. (mt. 24.)

Vapaan kentän rakenteiden ja rahoituksen kehitys on ollut viime vuosikymmenen ajan varsin positiivista. Vapaiden ammattitaiteilijoiden toimintaedellytyksiä on parannettu ja määrärahat ovat kasvaneet huomattavasti 2000-luvun puolivälistä. Opetus- ja kulttuuriministeriössä vapaa kenttä nähdään tärkeänä kulttuuripoliittisena toimijana, minkä vuoksi kentän kehittämiseenkin on panostettu. Rakenteiden ja rahoituksen puutteista huolimatta vapaa kenttä on innovatiivinen ja elinvoimainen toimijakenttä ja edelläkävijä paikallisen ajatustavan muuttamisessa ja kyseenalaistamisessa. (Björkqvist 2011, 16.)

Valtionosuusjärjestelmän edistäminen tuntui vielä 10 vuotta sitten olevan suomalaisen kulttuuripolitiikan päätavoite, ja vapaa kenttä olikin jäädä teatteri- ja orkesterilain jalkoihin niin määrärahojen kuin arvostuksenkin osalta (Koskela & Rekola 2003, 3). Vapaan kentän toimijoiden kovan työn ja uudenlaisen ajattelun ansiosta asiaa on kulttuuripoliittisessa keskustelussa viety eteenpäin. Teatterikorkeakoulun rehtorina vuosina 2005–2012 toimineen Paula Tuovisen mukaan teatterikenttää tulisi arvioida uudelleen, sillä teatterin merkitys yhteiskunnassa on muuttunut: Perinteinen teatterissakävijäsukupolvi on ikääntynyt, teatterikatsomot alkavat käydä esityksille suuriksi ja teatterirakennukset alkavat rapistua. Tuovinen on ehdottanut, että uusia esittävien taiteiden muotoja tulisi tuoda murroksessa oleviin

kaupunginteattereihin. (Purovaara 2008, 219.) Opetus- ja kulttuuriministeriön tavoitteena on ollut muuttaa valtionosuusjärjestelmää vuoden 2015 aikana. Mahdollisesti toteutuvassa valtionosuusjärjestelmän uudistuksessa vapaan kentän ja VOS-laitosten välistä yhteistyötä edistetään (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013, 18).

Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämässätiö Cuporen Vapaan kentän jäljillä - julkaisussa painotetaan vapaan kentän tarvetta erityyppisille tukimuodoille. Monimuotoisen kentän eri toimijoilla on erilaiset motiivit, mikä aiheuttaa haasteita rahoituksen hakemiselle ja jakamiselle. Vastuu tukimuotojen kehittämisestä siirretäänkin rahoittajatahoille, joiden tulisi jatkossa entistä paremmin huomioida kriteerien joustavuus rahoituksen hakumenettelyssä. Taidekentän diversiteetti ja erilaiset toimijat ovat alan kehityksen ja yleisöjen kannalta myönteinen asia, ja siksi niiden toimintaedellytyksiä tulisi edistää. (Oinaala & Ruokolainen 2013, 63–64.)

Ilkka Heiskanen (2005) puhuu tutkimuksessaan uudesta kolmannesta sektorista. Tällä hän tarkoittaa niitä toimijoita, jotka harjoittavat joko non profit -toimintaa tai yritystoimintaa ja hakee rahoituksensa sekä julkiselta että yksityiseltä sektorilta. Vapaalla kentällä toimiva esittävien taiteiden tuottaja tai verkostokoordinaattori voidaan nähdä kuuluvan tähän uuteen kolmanteen sektoriin. Tyypillistä tämän sektorin tuoreille toimijoille on itsenäinen yritystoiminta, vaikka he eivät aina perustaisikaan itselleen yritystä. Sen sijaan mm. vapaalla kentällä työskentelevät tuottajat ja managerit toimivat usein yksittäisinä ammatinharjoittajina ja perustavat yhdistyksiä tai osuuskuntia. Osuuskuntamuotoisessa toiminnassa tuottajat välittävät taiteen ammatilaisten työtä ja jakavat tuotantotilauksia näille. Usein tämänkaltaisessa toiminnassa on kyse työllistymisestä eikä voitoista, ja organisaatiomuoto onkin lähinnä muutoseikka. (mt. 63; 66.)

Heiskanen laittaa merkille, että kaikki vapaan kentän toimijat eivät välttämättä edes halua päästä julkisen tuen piiriin, vaan osa haluaa säilyttää vapautensa ja löytää asemansa muualta (mt. 69). Uusien varsinaista tuotantotoimintaa tukevien rahoituslähteiden löytäminen onkin Heiskasen mukaan yksi olennainen kipupiste vapaan kentän toiminnan kehittämisessä (mt. 70).

2.2 Verkostotuottaminen

Verkostomainen työskentely eri taiteenaloilla ja useampien alojen välillä on yhä yleisempää. Verkostoitumisesta on puhuttu jo pitkään, ja kulttuurialalla se on eilinehto. Taiteen tekemisen mosaiikkimainen todellisuus – taide itsessään, tuotannon talous, markkinointi ja mm. tuotteiden jatkojalostaminen – vaatii uutta toimintatapaa. Muuttuvassa kulttuurituotannon kentässä tulee ajatella kokonaisuutta yksittäisten osa-alueiden ohella. Tällainen kokonaisuus voidaan hahmottaa verkostona, joka toimiakseen tarvitsee johtamista. Kyse on siis verkostojen hallinnasta. (Parkkola & Luostarinen 2012, 200–201.)

Verkostotuottamisen käsitteen on ensimmäisenä lanseerannut Humanistisen ammattikorkeakoulun TKI-keskuksen tutkimus- ja kehityspäällikkö Timo Parkkola ja hankesuunnittelija Nina Luostarinen julkaisussa Tilaa verkostoille (2012, 201–202). Parkkola ja Luostarinen tarkoittavat verkostotuottajalla monialaista osaajaa, joka toimii eri alojen risteyskohdissa. Se on siis verkostojen hallintaa tuottajatoiminnan kautta. (mt. 201–202.) Tässä työssä verkostotuottajalla tarkoitetaan yhden taiteenalan tai vapaan kentän verkoston koordinaattoria. Verkostotuottamisen käsitteelle on olennaista rakenteet ja toiminta, ei niinkään sisällöntuotanto. Tämän opinnäytetyön yhteydessä verkostoitumista tarkastellaan toimintamallina, jossa taiteilijat muodostavat verkon, jota tuottaja koordinoi. Verkostotuottaja on siis henkilö tai taho, joka suunnittelee ja ohjaa verkoston toimintaa, konsultoi ja tukee verkoston toimijoita.

Verkostotuottamista voidaan verrata liiketoiminnassa käytettävään käsitteeseen verkostotalous:

”Verkostotaloudeksi kutsutaan tapaa toimia löyhien tai tiiviiden yhteenliittymien, verkosto-organisaatioiden kautta, joissa etu haetaan liittoutumalla kutakin tarvetta parhaiten palvelevien yhteistyötahojen kanssa --- Kukin antaa yhteiseen kokonaisuuteen parastaan. Idea on, että yhdessä saavutetaan jotain sellaista, mihin kukaan ei yksinään pystyisi --- Verkostotalous perustuu vastavuoroisuuteen, yhteistoimintaan ja vaihtoon.” (Hakanen & Heinonen & Sipilä 2007, 15.)

Parkkolan ja Luostarisen mukaan tuottajan osaamiskompetenssia tulisikin hyödyntää

monipuolisesti. Sen avulla tuottajien ammattikunta voisi saada aiempaa laajemman merkityksen (Luostarinen & Parkkola 2012, 202).

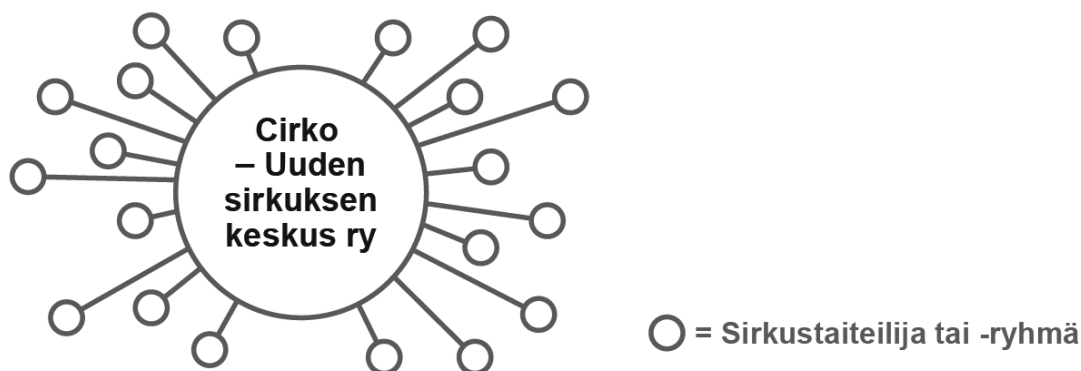
Perinteisten taideyhdistysten toiminnanjohtajat voidaan myös nähdä eräänlaisina verkostotuottajina. Tässä työssä verkostotuottamisen pääpaino on kuitenkin kevyissä rakenteissa, joiden avulla vapaan kentän energia keskitetään taiteen tekemiseen ja resurssit hallinnon ja byrokratian sijaan suoraan tuottajatoimintaan. Olennainen ero on se, että yhdistyksessä kaikki ikään kuin tähtäävät samaan toimintaan (ainakin pääsääntöisesti), kun taas verkostomallissa kullakin toimijalla on omat intressit, ja tuottaja toimii eri toimijoiden apuna kunkin omista lähtökohdista käsin. Verkostotuottamisen mallissa voi toimia monta yhdistystä, työryhmää tai henkilöä, joilla on omat päämääränsä, kun taas yhden yhdistyksen sisällä päämäärät ovat yhtenäiset. Verkoston toiminnan pohjalla jokin yhteinen tavoite on kuitenkin tärkeä. Rahoituksen näkökulmasta verkostotuottaminen mahdollistaa yksittäisten toimijoiden omat taiteellisiin tuotantoihin kohdistuvat ja henkilökohtaiset apurahahakemukset, jolloin taide sinänsä ei ole riippuvainen koko verkoston toiminnasta, vaan se säilyttää itseisarvonsa.

2.3 Vapaan kentän toimintamallit

Esittävien taiteiden vapaalla kentällä on useita erilaisia toimijoita ja toimintamalleja. Seuraavaksi esitellään verkostotuottamisen kannalta kiinnostavat mallit, jotka on pyritty poimimaan eri nykytaiteen aloilta. Suomalainen nyky sirkus on kehittynyt viime vuosien aikana huimasti, niin rakenteiden kuin rahoituksenkin osalta (Väyrynen 2014). Sirkusta tehdään koko maassa, mutta sen kiistaton keskus löytyy Helsingistä, Uuden sirkuksen keskus – Cirkosta. Tanssin kentällä kiinnostavia toimintamalleja muodostaa Tanssin aluekeskusverkosto. Tanssitaiteella on koko maan kattava tuotantoverkosto, joka edistää taiteen tekemistä ja tuo nykytanssin kaikkien suomalaisten saataville (Tanssin Tiedotuskeskus 2014). Nykyteatterissa urauurtava verkostotuottamisen malli löytyy Helsingissä toimivasta Universum-teatterista. Nukke-teatterikentällä on olemassa kaksi mallia: valtion harkinnanvaraisen toiminta-avustuksen piirissä toimiva Nukketeatterikeskus Poiju, joka kokoaa pääkaupunkiseudun tekijät oman sateenvarjonsa alle sekä turkulaisen

ammattinukketeatterin yhteistyöverkosto Aura of Puppets, jota tässä työssä käytetään case-esimerkinä. Tässä luvussa on lisäksi tarkasteltu tuottajaverkosto- ja tuottaja-agentuurimalleja. Jokainen malli on havainnollistettu kuviolla, jonka keskiössä on verkostotuottaja tai verkostotuottajataho.

Cirko – Uuden sirkuksen keskus

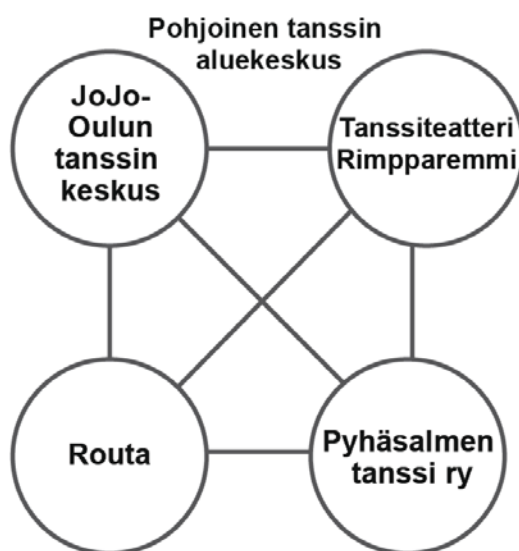
Kuvio 1 Cirkon toimintamalli

Cirko – Uuden sirkuksen keskus ry sai alkunsa neljän sirkustaiteilijan intohimosta taiteenlajeja kohtaan. Taiteilijat ovat alussa toimineet kukin omassa ryhmässään, ilman omaa tuottajaa. Yhdessä he perustivat Cirko-yhdistyksen 2002, jonka tuottajana toimi tuolloin Tomi Purovaara. Yhdistyksen tavoitteena oli löytää sirkustoimijoille oma tila: oli tarve tehdä nykysirkusta, löytää uudelle taiteenlajille oma asema ja luoda toiminnalle rakenteet ja muoto sekä työllistää taiteilijoita. (Väyrynen 2014.)

Varsinainen Cirko-keskus avattiin 2011, kun sirkukselle löytyi pitkän työn jälkeen tilat Helsingin Suvilahdesta (Cirko 2014). Nykysirkuksen nopeaan kehitykseen arvioidaan vaikuttaneen ennen kaikkea muutamien pioneeritaiteilijoiden työ ja Cirkon perustaminen. Julkisen vallan myönteisellä asenteella ja toiminnalla on ollut merkittävä vaikutus sirkuksen toimintaolosuhteiden parantamiseksi. (Purovaara 2008, 104–105.) Väyrysen mukaan valtava merkitys Cirkon kehitykselle on ollut Purovaaran ahkeralla valtion ja Helsingin kaupungin virkamiesten lobbaamisella. Sinnikkään sirkuksen puolestapuhumisen avulla nykysirkus on ansainnut paikkansa kotimaisessa taidekentässä. (Väyrynen 2014.)

Rakenteet toiminnalle ja työnteolle löytyvät nykyään Suvilahden keskuksista. Cirkosta on tullut kansainvälinen ja kansallinen toimija, joka yhdistää toimijoita järjestämällä esityksiä ja tarjoamalla tilat, tiedotuksen sekä markkinoinnin (Kuvio 1 Circo – Uuden sirkuksen keskus ry:n toimintamalli). Ryhmät toimivat edelleen itsenäisesti, kuten ennenkin. Suuremmilla ryhmillä on lisäksi omat tuottajat. (Väyrynen 2014.) Cirkossa työskentelevät toiminnanjohtaja, tuottaja sekä talous- ja toimistosihteeri. Lisää työvoimaa palkataan produktiokohtaisen tarpeen mukaan. Sirkuskeskuksen talous koostuu omarahoituksesta (tuotot esitystoiminnasta, esitys- ja harjoitustilojen vuokratulot, yritysyhteistyö) ja julkisesta rahoituksesta. Helsingin kaupunki ja valtio tukevat Circon toimintaa vuosittaisilla avustuksilla. (Valtion näyttämötaidetoimikunta 2008.)

Pohjoinen tanssin aluekeskus

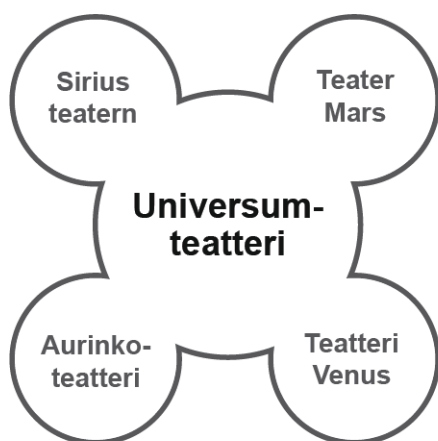

Kuvio 2 Pohjoisen tanssin aluekeskuksen toimintamalli

Tanssin aluekeskukset perustettiin hankemuotoisena lisäämään tanssitaiteen saavutettavuutta koko maassa ja parantamaan tanssitaiteilijoiden työllistymismahdollisuuksia sekä alan toimintaedellytyksiä. Aluekeskustoiminta käynnistettiin vuonna 2004. Aluekeskuksia perustettiin kaikkiaan kuusi. Ne ovat toiminnoltaan keskenään erilaisia. (Tanssin Tiedotuskeskus 2014.) Verkostotuottamisen kannalta ne ovat kaikki mielenkiintoisia, tässä työssä lähempään tarkasteluun on valittu Pohjoinen tanssin aluekeskus. Se toimii satelliittimallina, jossa on mukana neljä toimijaa eri puolilta Pohjois-Suomea. Aluekeskuksella on yhteinen työntekijä sekä

toimisto, joka sijaitsee Jojo – Oulun tanssin keskuksen yhteydessä. Verkoston työntekijä koordinoi alueen tanssitoimintaa, pyrkii vahvistamaan rakenteita ja lisäämään ammattilaisten työtilaisuuksia. (Jojo 2014.) Pohjoisen tanssin aluekeskuksen tavoitteena on ennen kaikkea tanssitoimijoiden yhteistyön kehittäminen, katsojalukujen kasvattaminen ja monipuolinen yleisötyö. Aluekeskuksen toiminta rahoitetaan Opetus- ja kulttuuriministeriön (50%) sekä yhteistyösopimuskuntien (50%) tuella. Yhteisten menojen jälkeen ylijäänyt rahoitus jaetaan neljän toimijan kesken. (Ruokolainen 2010, 26.)

Universum-teatteri

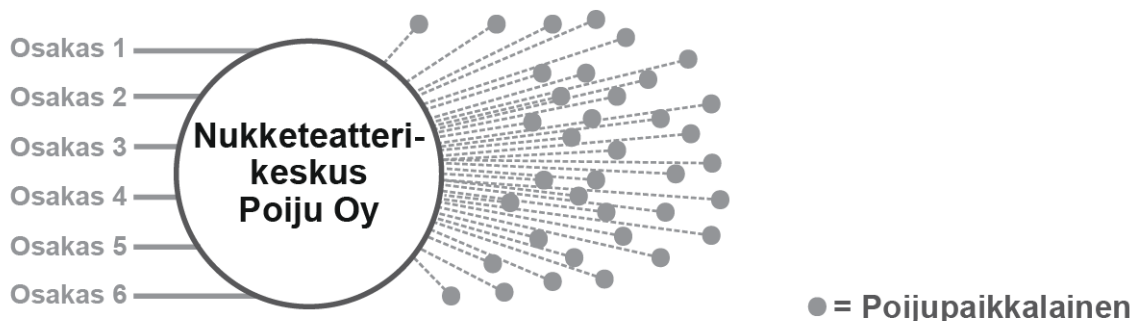

Kuvio 3 Universum-teatterin toimintamalli

Samankaltainen toiminta- ja rahoitusmalli on käytössä Helsingissä toimivassa Universum-teatterissa. Universum on neljän ammattiteatterin yhteinen verkosto: toimisto ja tila. Se perustettiin 1998 yhteistyöverkostoksi, jolla olisi enemmän voimaa kuin jokaisella teatterilla yksinään. Yhteisen tilan ja toimiston jakaminen säästää resursseja sen sijaan, että jokainen teatteri palkkaisi oman tuottajan. Universumin rahoitus koostuu vuosittaisesta toiminta-avustuksesta, yksityisten säätiöiden tuesta sekä yksityishenkilön lahjoituksesta. Koko rahoituksesta lipputulojen osuus on hyvin pieni. Yhteisesti haetusta rahoituksesta katetaan toimiston menot sekä tilavuokra. Avustuksesta ylijäävä osuus jaetaan kaikkien teattereiden kesken tuotantorahana. Universumia hallinnoi toiminnanjohtaja ja toiminnallinen kvartetti, joka koostuu jokaisen teatterin taiteellisesta edustajasta. Kvartetti saa pientä korvausta työajastaan. Esitystoiminnan lisäksi Universum toteuttaa yhteistuotantoja, joihin jokainen

teatteri laittaa oman panoksensa ja johon verkosto hakee yhteistä tuotantorahaa. (Karjalainen 2014.)

Nukketeatterikeskus Poiju

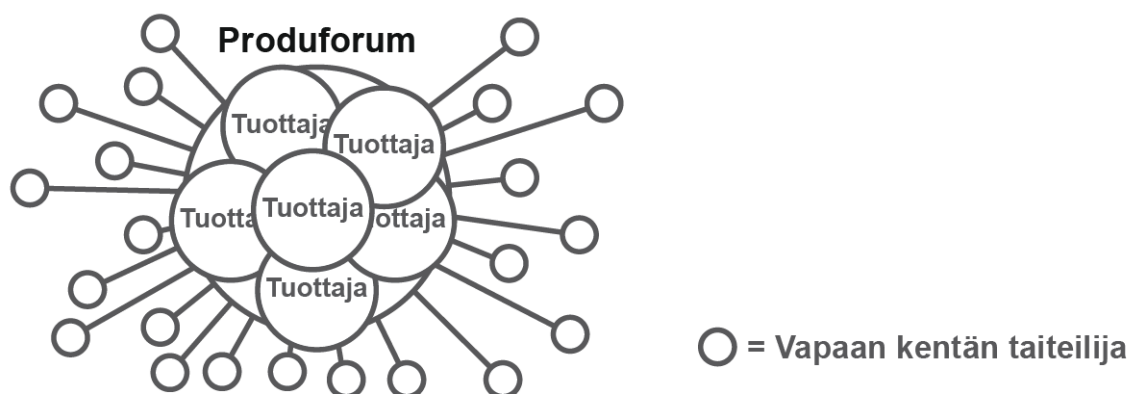
Kuvio 4 Nukketeatterikeskus Poijun toimintamalli

Nukketeatterikeskus Poiju on helsinkiläinen osakeyhtiömuotoinen ammattiteatteri. Poijun toiminta koostuu ydintoiminnasta eli teatterituotannoista sekä Poijupaikka-toiminnasta, tapahtumista, kursseista ja koulutuksista. Nukketeatterikeskus Poiju Oy:ssä on kuusi osakasta, jotka kaikki ovat nukketeatteritaiteilijoita. Lisäksi teatterissa työskentelee toimitusjohtaja, tuotantoassistentti ja lähitulevaisuudessa myös osa-aikainen tuottaja. Nukketeatterikeskus Poiju toimii verkostomaisesti, kun tarkastellaan Poijupaikka-toimintaa. Tällä hetkellä teatterin yhteistyökumppaneita eli poijupaikkalaisia on 37. Edellytyksenä poijupaikkalaisuudelle on alan ammattikoulutus tai vähintään 5 vuoden kokemus nukketeatterialan ammatissa toimimisesta. Teatteri tarjoaa poijupaikkalaisille nimellistä liittymismaksua vastaan tekijäpankki-palvelun, edullista työtilaa sekä laskutusmahdollisuuden (10% provisio). Poiju tiedottaa verkostojäseniään kursseista ja työtilaisuuksista. Nukketeatterikeskus Poijun rahoitus muodostuu kaupungilta ja valtiolta saatavasta tuesta ja omarahoitusosuudesta, joka on vuosittain noin 40-50% kaikista tuotoista. (Paavola 2014.) Vakituksen rahoituspohjan lisäksi teatteri hakee vuosittain projekti-, hanke- ja työryhmäkohtaisia apurahoja (Nukketeatterikeskus Poiju 2012).

Cirkon, Universumin, Poijun ja aluekeskusten mallissa verkoston perustoiminta on suhteellisen vakaasti rahoitettua. Cirko, Universum ja Poiju kuuluvat harkinnanvaraisen toiminta-avustuksen saajiin. Vuosittain haettavan toiminta-avustuksen

saaminen ei ole 100%:n varmaa, mutta varsin todennäköistä toimijoille, jotka kerran ovat päässeet avustuksen piiriin. Näillä ryhmillä tuotannollisen henkilökunnan ylläpito mahdollistuu, ja sitä kautta suunnitelmallisuus lisääntyy ja uusia työtilaisuuksia pystytään rakentamaan. Tanssin aluekeskusten rahoitus on perustunut aluekeskushankkeisiin, joiden jatko on nyt vaakalaudalla. Viimeisin kehittämishanke ajoittui vuosille 2010-2014. Päätös rahoituksen jatkosta tehdään viimeistään syksyllä 2014. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014a.)

Produforum

Kuvio 5 Produforum-tuottajaverkoston toimintamalli

Koska tuottajien rooli verkostotuottamisen mahdollistamisessa on merkittävä, yhdeksi esimerkkimalliksi on valittu ruotsinkielinen Produforum-hanke, joka toimii hanke- rahoituksella. Produforumin tarkoituksena oli perustaa vapaan kentän ryhmien, taiteilijoiden, tuottajien ja opiskelijoiden yhteinen kohtaamispaikka, jossa yhteistyö eri taiteenalojen välillä olisi mahdollista. Tilaa ja sen toimintoja kehittämään palkattiin koordinaattori. Yhteinen työtila tarjosi työyhteisön usealle vapaan kentän tuottajalle. Taiteilijoille ja projekteille Produforum tarjosi markkinointi- ja tuottamistukea. (Björkqvist 2011, 26–27.) Produforumin tulokset ovat käsinkosketeltavia. Tuottajat ovat saaneet pysyvän yhteisen työtilan ja moni vapaa ryhmä on saanut tuottaja- harjoittelijan, joka useissa tapauksissa on pystytty myöhemmin palkkaamaan ryhmän työntekijäksi. (mt. 33–34.)

Tuottaja-yrittäjä

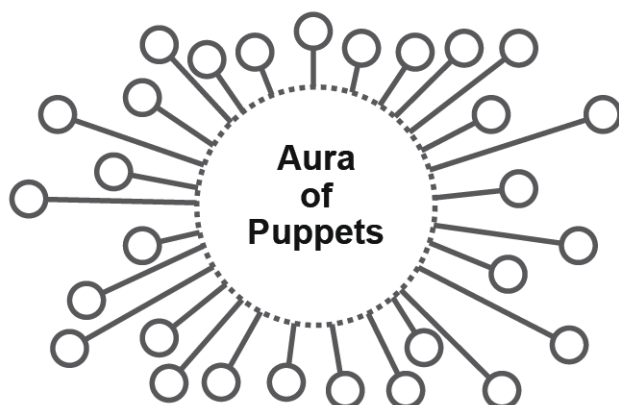

○ = Vapaan kentän taiteilija

Kuvio 6 Tuottaja-yrittäjän toimintamalli

Tuottaja-yrittäjyys voidaan nähdä yhtenä verkostotuottamisen mallina. Esimerkiksi työn asiantuntijana käytetyn tuottaja-yrittäjä Annukka Ketolan taiteilijaverkostossa toimii 12 eri alojen taiteilijaa, joiden kanssa hän suunnittelee produktioita, hakee niihin rahoituksen ja toteuttaa ne, mikäli rahoitus toteutuu. Kaksi vuotta tällä tavoin osuuskunta Kallo Worksissa työskennellyt Ketola pitää mallia kuitenkin kestävämmänä. Tuottaja-yrittäjän tie on haastava niin kauan, kun apuraha- ja tukijärjestelmät eivät ole riittäviä. (Ketola 2014.)

Aura of Puppets

○ = Nukketeatteritaiteilija

Kuvio 7 Aura of Puppets -verkoston toimintamalli

Tässä työssä case-esimerkkinä toimii turkulaisen ammattinukketeatterin verkosto Aura of Puppets. Se koostuu työryhmistä, pienistä teatteriyhdistyksistä ja yksittäisistä taiteilijoista. Turkulaisia nukketeatteritaiteilijoita yhdistävät sama koulutustausta, intohimo tehdä nykynukketeatteria ja halu kehittää taidemuotoa ja sen arvostusta Suomessa. Puhutaan nukketeatteri-ilmiöstä ja Turusta Suomen nukketeatterin pää-

kaupunkina. Turkulainen nukketeatteriverkosto elää jatkuvasti; työryhmät muuttuvat, rahoitus on vaihtelevaa ja siten toiminnan säännöllisyys epävarmaa. Alati muuttuva kenttä on samaan aikaan sekä haaste että mahdollisuus toiminnalle. Turkulaiset nukketeatteritaiteilijat haluavat pitää verkoston mahdollisimman kevyenä ja mukautuvana, jotta taiteellinen työ pysyy toiminnan keskiössä. Aura of Puppets -verkoston toiminta käynnistettiin vuonna 2012 kehittämishankkeena nostamaan turkulaista nukketeatteria suuren yleisön tietoisuuteen ja lisäämään sitä kautta taiteenlajin yleistä arvostusta. Lisäksi verkoston tavoitteena on keventää taiteilijoiden tuotannollista taakkaa esim. tiedotus-, markkinointi- ja tuotantoapuna toimimisella. Viimeisen kahden vuoden ajan Turun nukketeatterikenttä on ponnistanut korkeammalle kuin koskaan. Yhteisen hankkeen myötä konkreettinen yhdistävä tekijä on ollut hankkeen tuotantokoordinaattori, turkulaisen nukketeatterin puolestapuhuja. Hanke on rahoitettu Turku 2011 -säätiön ja Turun kaupungin tuella vuosina 2012–2013. (Aura of Puppets 2013.) Yhtenä tämän työn tarkoituksena on selvittää, minkälaisen kestävä toimintamallin ja rahoituksen avulla tämänkaltaista koordinoivaa toimintaa, verkostotuottamista voisi jatkaa.

3 TUTKIMUSMENETELMÄT

3.1 Aineiston hankintamenetelmä

Kysely (Liite 1) toteutettiin Webropol-verkkokyselynä, joka lähetettiin jokaiselle 29:lle Aura of Puppets -verkoston nukketeatteritaiteilijalle. Kysely oli auki kahden viikon ajan, maaliskuussa 2014. Kyselyyn vastasi 23 taiteilijaa vastausprosentin noustessa 79:ään. Kyselyn korkea vastausprosentti kertoo siitä, että tutkimuksen aihe on nukketeatterin tekijöille tärkeä ja he kokevat tutkimuksen hyödyttävän heitä. Kysely koostui avoimista ja monivalintakysymyksistä. Näiden kysymysmuotojen avulla vastauksissa saatiin kuuluviin taiteilijoiden oma ääni, ja samalla saatiin vastauksia, jotka ovat keskenään verrattavissa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 196). Kyselyn avulla tutkittiin mm. sitä millaisena taiteilijat ovat kokeneet yhteisen verkoston, minkälaisia palveluita taiteilijat verkostolta tarvitsevat ja minkälaiset taloudelliset resurssit taiteilijoilla on verkoston toiminnan ylläpitämiseksi. Kyselylomakkeet on identifioitu juoksevalla numeroinnilla, mikä näkyy kyselyyn viitattaessa tunnuksella 'kyselylomake nr x'.

Verkostotuottamisen mahdollisuuksista ei ole toistaiseksi olemassa tutkimuksia, minkä vuoksi asiantuntijalausunnoilla on työn etenemiselle suuri merkitys. Haastattelujen avulla on ollut mahdollisuus kysyä asioita, joista ei ole olemassa tutkimusaineistoa. Haastattelujen tarkoitus on ollut syventää olemassa olevia tietoja, ja siksi on olennaista että haastattelija on ajantasalla tehdyistä tutkimuksista. (Hirsjärvi ym. 2008, 200–201.) Haastattelut on toteutettu teemahaastattelun menetelmällä. Keskustelua ohjaavat kysymykset muodostettiin verkostotuottamisen, tulevaisuuden toimintamallien sekä erilaisten rahoitusvaihtoehtojen ympärille (Liite 2 Haastattelukysymykset). Vastauksista tulee löytyä tietyt asiat, minkä vuoksi kysymysaihiot suunniteltiin etukäteen. Täysin strukturoitu haastattelu olisi osoittautunut tässä työssä liian jähmeäksi keinoksi, sillä tavoitteena oli antaa haastattelutilanteessa mahdollisuus vapaamuotoiselle keskustelulle.

Haastattelut sovittiin sähköpostitse 2–4 viikkoa ennen haastatteluajankohtaa. Haastateltaville lähetettiin teemoittavia kysymyksiä ennakkoon, jotta nämä voisivat paremmin valmistautua keskusteluun. Koska kysymykset olivat melko laajoja, eikä niihin ole olemassa yhtä yksiselitteistä vastausta, oli haastateltavien ennakovalmistautuminen olennaista haastattelun keston kannalta. Haastatteluista viisi toteutettiin henkilökohtaisessa tapaamisessa haastateltavan toimipaikassa ja yksi videohaastatteluna Skype-nettipuhelinpalvelun kautta. Keskustelut olivat kestoaltaan 1–2 tunnin mittaisia ja ne tallennettiin sanelulaitteella. Haastattelut toteutettiin teemahaastattelulle tyypillisellä suppilotekniikalla. Siinä aiheen käsitteleminen etenee yleisestä yksityiskohtiin. Keskustelun aikana saaduista vastauksista nousi uusia kysymyksiä ja taas vastauksia. (Kananen 2013, 96.)

Opinnäytetyötä varten haastateltiin seitsemää taidekentän asiantuntijaa verkostotuottamisen, toimintamallien ja rahoituksen näkökulmat huomioiden. Yleisen käsityksen esittävän taiteen vapaan kentän vaihtoehtoisista toimintamalleista tuottajan näkökulmasta tarjosivat Arts Management Helsingin tuottajat **Outi Järvinen** ja **Isabel Gonzales**. Heitä haastatteleamalla pyrittiin muodostamaan selkeä kuva alan tämänhetkisestä tilasta ja tulevaisuuden trendeistä. Reilun kymmenen vuoden uran esittävien taiteiden, ja erityisesti nykytanssin, tuottajina tehneet Järvinen ja Gonzales työskentelevät asian ytimessä: heidän yrityksensä pyrkii kehittämään taiteilijoiden ja taideyhteisöjen toimintaa ja luomaan uusia mahdollisuuksia taidekentälle.

Verkostotuottamiseen liittyen haastateltiin Universum-teatteriverkoston perustajaa, taiteilija-tuottaja **Annamari Karjalaista**. Universum on neljän teatterin yhteinen yhdistys, jonka tarkoituksena on hyödyntää synergiaa tekemällä asioita yhdessä paremmin kuin mihin teatterit yksinään pystyisivät. Karjalaisella on vahva kokemus julkisen rahoitusjärjestelmän kanssa työskentelemisestä: hän on liki 15 vuoden ajan työstänyt Universumia ja vapaata teatterikenttää siihen pisteeseen, jossa nyt ollaan. Nykysirkuksen ja nykytanssin osa-alueilta sekä näiden alojen julkisen rahoituksen tilanteesta konsultoitii valtion sirkus- ja tanssitaide-toimikunnan jäsentä, tuottaja **Mika Väyrystä**. Väyrynen on toiminut myös Cirko-keskuksen selvitysmiehenä sekä Tanssin tiedotuskeskuksessa tuottajana, joten hänellä on varsin ajankohtainen tietämys sirkuksen ja tanssin nykytilanteesta. Näkemyksiään näyttämötaiteiden kentältä esitteli valtion näyttämötaide-toimikunnan puheenjohtaja **Yrjö Juhani**

Renvall, jolla on 20 vuoden kokemus näyttelijäntyön professorina Tampereen yliopistossa. Hän on seurannut näyttämötaiteen vapaan kentän kehittymistä lähietäisyydeltä jo pitkään.

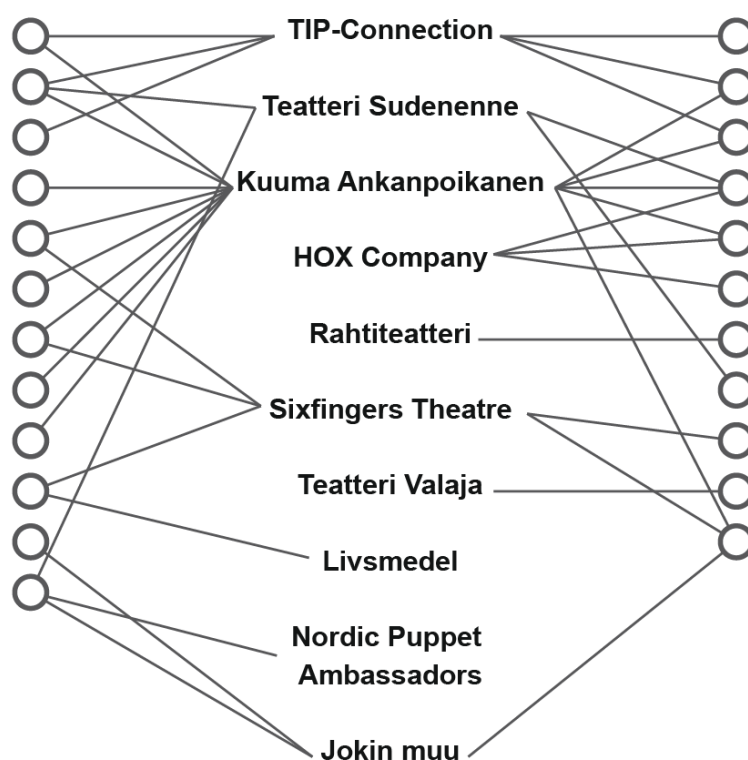
Pääpaino työssä on rahoitusnäkökulmalla, sillä julkisella rahoituksella on valtava merkitys vapaan kentän taiteilijoiden toimeentulon ja sitä kautta verkostotuottamisen kannalta. Suomessa julkisen tuen piiriin pääseminen on elinehto taiteenlajin toimintamuotojen kehittymiselle. Valtiohallinnon näkökulman työhön antoi Opetus- ja kulttuuriministeriön teatterirahoituksesta ja VOS-järjestelmän uudistuksesta vastaava kulttuuriasiainneuvos **Katri Santtila**. Koska julkista rahoitusta ei riitä kaikille, ei verkoston kestävä toiminta voi perustua pelkästään sen varaan. Julkisen tuen saaminen edellyttää aina tietynsuuruista omarahoitusosuutta, joten ratkaisuja on pyritty löytämään myös tuottaja-yrittäjyyden alalta. Tätä aspektia valottaa taiteen ja tuottajan ansaintalogiikkaa tutkinut tuottaja ja yrittäjä **Annukka Ketola**.

Tästä eteenpäin asiantuntijahaastatteluihin viitataan seuraavilla kirjainyhdistelmillä: Arts Management Helsinki (AMH), Outi Järvinen (OJ), Isabel Gonzales (IG), Annamari Karjalainen (AMK), Mika Väyrynen (MK), Yrjö Juhani Renvall (YJR), Katri Santtila (KS) ja Annukka Ketola (AK).

3.2 Aineiston analyysimenetelmä

Kysely lähetettiin kaikille 29:lle Aura of Puppets -verkoston taiteilijalle eli kyseessä on kokonaistutkimus. Jokaiselle taiteilijalle lähetettiin henkilökohtainen linkki vastaamista varten. Näin välttyttiin väärin ihmisten vastauksilta tai kahteen kertaan vastaamiselta. Vastauksia saatiin 23, jolloin vastausprosentti on 79%. Voidaan todeta, että kysely edustaa melkein koko kentän ajattelua. Kyselyä tullaan käyttämään myöhemmin Aura of Puppets -verkoston kehittämisessä, mistä johtuen osa kysymyksistä ei ole verkostotuottamisen kannalta oleellisia ja siksi niitä ei käsitellä tässä työssä. Kysely suunniteltiin niin, että sen tuloksia voidaan hyödyntää myös verkoston konseptisuunnittelussa.

Kyselyn vastaajat edustavat keskenään suhteellisen samankaltaista joukkoa, mikä perustuu osittain samaan koulutustaustaan. Lähes kaikki (21) Aura of Puppets -verkoston taiteilijat ovat valmistuneet vuonna 2003 tai sen jälkeen Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemia nukketeatterilinjalta teatteri-ilmaisunohjaajiksi. Yksi verkoston jäsenistä on valmistunut Turun Taiteen ja viestinnän oppilaitoksesta teatteri-ilmaisunohjaajaksi vuonna 1997 ja yksi Pietarin teatteriakatemiasta lavastajaksi vuonna 2011. Yhtenäinen koulutustausta luo tiettyjä ominaispiirteitä ja vahvan yhteisen tahtotilan uuden nukketeatteritaiteen tekemiseen. Lähes kaikki vastanneet toimivat nukketeatterikentällä freelancereina (16) tai apurahansaajina (6). Kaikki vastaajat (23) ovat tehneet viime vuonna taiteellista työtä. Heistä 6 ilmoitti tehneensä taiteellista työtä ainoastaan nukketeatterialalla, 11 myös muuta kuin nukketeatteriin liittyvää taiteellista työtä ja 6 jotain muuta kuin taiteellista työtä. Valtaosa (17) vastaajista työskenteli viime vuonna pääasiassa eri työryhmissä. Kolme (3) vastaajista kertoi työskennelleensä soolotaiteilijana ja kolme (3) vapaan kentän ammattiteatteri Tehdasteatterissa. 19 vastaajista työskenteli viime vuoden aikana Aura of Puppets -verkoston yhteistuotannoissa. Taiteilijat ovat viimeisen kolmen vuoden aikana toimineet eri ryhmiin, ja sitä kautta toisiinsa, verkostoituneina Kuvio 8:n havainnollistamalla tavalla.

Kuvio 8 Nukketeatteritaiteilijoiden verkostoituminen teatteriryhmiin

Kyselyn tuloksia käsitellään anonymisti ja niitä havainnollistetaan frekvenssein. Koska työ tarkastelee verkostotuottamista ja erilaisia tuotantorakenteita, ei henkilöllä, sukupuolella tai iällä ole kehittämisehdotusten kannalta merkitystä.

Haastattelumateriaali on analysoitu luokittelemalla asiantuntijalausunnot eri kysymysteemojen alle. Luokittelun avulla pyritään käymään aineisto järjestelmällisesti läpi tutkimusongelmaan, keskeisiin käsitteisiin ja lähtökohtiin nojaten (Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen 2010, 18). Laadullisen aineiston analyysissä luokittelu on keskeinen toimenpide (Hirsjärvi ym. 2008, 227). Materiaalista on poimittu tutkimuskysymysten kannalta merkittävimmät seikat: haastateltavien näkemys tämänhetkisistä verkostotuottamisen malleista, nykyisten mallien ongelmakohdista, verkostotuottamisen ideaalimalleista, näiden rahoitusmahdollisuuksista, haasteista ja vapaan kentän vapauden säilymisen edellytyksistä. Näistä työn kannalta relevantein haastattelumateriaali on tuotu lopulliseen työhön.

Tutkimuksen luotettavuutta mitataan reliabiliteetilla ja validiteetilla. Reliabiliteetti tarkoittaa kvantitatiivisessa tutkimuksessa mittauksen toistettavuutta, ei-sattumanvaraisuutta. Jos sama tulos voidaan saada toisenkin kerran, nähdään tulos luotettavana. Tai jos samaa kohdetta tutkitaan eri tutkimuskerroilla ja saadaan sama tulos, on kyse reliaabelista tuloksesta. (Hirsjärvi ym. 2008, 226.) Kyselytutkimuksen reliabiliteetti on korkea, sillä vastausten voidaan olettaa pysyvän lähes samoina kyselyajankohdasta riippumatta vuoden tarkastelujakson sisällä. Jos kysely toteutettaisiin vuoden tai kahden vuoden kuluttua, saattaisi vastauksissa näkyä joitakin eroja. Vastauksiin vaikuttaa erityisesti taiteilijoiden taloudellinen tilanne. Tämä tilanne voi kohentua hetkellisesti yksittäisten vastaajien kohdalla esim. taiteilija-apurahan myötä, mutta pidemmällä tähtäimellä vastaukset tuskin muuttuvat niin merkittävästi – ellei rakenteisiin tai julkiseen rahoitukseen tule yleistä muutosta – että sillä olisi työn lopputuloksen kannalta merkitystä. Vastaukset eivät olleet yllättäviä, vaan antoivat vahvistuksen kirjoittajan käsitykseen vapaan kentän tämänhetkisistä toimintaolosuhteista.

Tutkimuksen validiteetti on vahva, sillä kyselyllä ja haastattelulla tavoitettiin vastaukset juuri niihin kysymyksiin, joita oli tarkoituskin tarkastella. Työn liitteenä olevat

kyselylomake ja haastattelukysymykset kertovat aineistohankinnan laajuudesta. Työn luotettavuuden lisäämiseksi on esitelty, mistä aineisto koostuu ja mille osioille havainnot pohjataan (Ruusuvuori ym. 2010, 27).

4 VAPAAN KENTÄN VERKOSTOTUOTTAMINEN

Verkostotuottaminen nähdään tässä työssä yhtenä mahdollisena vapaan kentän kehittämismuotona ja tuottajuuden mallina. Verkostotuottamisessa niukat resurssit hyödynnetään tehokkaammin yhteistyön avulla. Se, että taiteilijat muodostavat yhdessä verkostoja toimintansa kehittämiseksi ja yhteisvoimin työllistää yhteisen tuottajan, auttaa vapaata kenttää järjestäytymään ja suunnittelemaan toimintaansa pidemmällä tähtäimellä. Verkostoituminen mahdollistaa kentän toimijoille kestävämmät olosuhteet.

4.1 Vapaan kentän verkostotuottamisen mahdollisuudet

Yhteisen verkoston ja yhteisten resurssien avulla isompikin taiteilijajoukko voi työllistää yhteisen koordinaattorin, verkostotuottajan. Eri toimintamallit mahdollistavat erilaisten palveluiden tarjoamisen verkoston jäsenille. Luvussa 2 esitellyt toimintamallit pyrkivät pääosin hahmottamaan, jäsentämään ja edistämään kyseisen taiteenalan toimintaa. Useat verkostot tarjoavat jäsenilleen **tiedotusapua** ja henkisen (nimi, brändi) tai fyysisen (tila) **tukikohdan, jonka alla toimia**. Osa verkostoista tarjoaa jäsenilleen myös konkreettista **tuotannollista tukea**, tai vähintäänkin **neuvontaa**. Taiteilijoilla on tarve paitsi kokonaisen tuotantoprosessin ammattiosaajalle, myös tuotannollisten asioiden konsultointiin (Purovaara 2008, 192).

Parasta olisi jos meillä olisi varaa erilliseen tuottajaan, joka voisi keskittyä esitysten tuottamiseen, keikkojen myymiseen, rahoituksen hankkimiseen. Itselläni on koko ajan sata muuta asiaa – ja mieluummin tekisin taiteellista työtä. – Petteri Jakobsson, Circus Ruska (Purovaara 2008, 192.)

Vapaa kenttä tarvitsee lisää tuottajia kehittyäkseen. Verkostojen avulla tuottajia voidaan työllistää yhteisvoimin, aivan kuten Universum-teatterissa. Verkostotuottaminen on kevyt, mutta ryhtiä antava kehys taiteelliselle toiminnalle. Verkostotuottamisella pyritään mahdollisimman yksinkertaiseen rakenteeseen, jolla annetaan

taiteilijoille mahdollisuus keskittyä olennaiseen, eli taiteen tekemiseen ilman, että sille asetetaan rajoitteita tai raameja.

Verkostotuottaja mahdollistaa yhteydenpidon keskitetysti eri sidosryhmiin, kuten rahoittajiin, tilaajiin, asiakkaisiin, mediaan sekä muuhun taidekenttään. Useilla taiteenaloilla toimii jo alakohtaisia tiedotuskeskuksia, jotka ovat eräänlaisia verkostotuottajia. Näiden toiminta kuitenkin keskittyy usein juuri viestintään. Nukketeatterilla ei toistaiseksi ole tiedotuskeskusta, vaan koko teatterikentällä on yhteinen Teatterin tiedotuskeskus. Turkulaisen nukketeatterin Aura of Puppets -verkosto perustettiin vastaamaan kentän tarpeeseen: nukketeatterin toiminta-edellytysten parantamiseen ja näkyvyyden lisäämiseen. Kyselyyn vastanneista 21 on täysin samaa mieltä ja 2 jokseenkin samaa mieltä siitä, että yhteinen hanke on nostanut turkulaisen nukketeatterin näkyvyyttä huomattavasti. Avoimeen kysymyseen verkoston tulevaisuudesta esitettiin toiveita nykyisen toiminnan jatkamisesta, ylläpitämisestä ja edelleenkehittämisestä:

Olisi hienoa, jos tiedottaja saataisiin palkattua. --- Toki olisi hienoa, jos tätä kautta voisi saada myös tukea tuotantoon ja markkinointiin, mutta se on ehkä vasta seuraavan asteen unelma. Suuremmassa kaavassa olen kaivannut Suomeen käyttöön eri Pohjoismaiden malleja, joissa esitysten ostajat ja myyjät kohtaavat paljon järjestäytyneemmin. Aura of Puppets voi tuki olla ensiaskel tähän suuntaan. (Lomake nr 7.)

Yhteinen kokopäiväinen tuotantokoordinaattori vastaamassa tiedotuksesta ja markkinoinnista sekä yhteisten tapahtumien koordinoimisesta, hankehauista. --- Mahdollisesti yhteinen toimitila, jossa toimisto, harjoitus- ja verstaalia. (Lomake nr 14.)

Säännöllinen rahoitus toiminnan ylläpitoon, jotta aikaa ja energiaamme ei kuluisi tämän rahan kasaamiseen vaan voisimme keskittyä oleelliseen eli toimintaan (Lomake nr 19).

Toivon että yhteinen työntekijä säilyy ja että tuottajia voisi tulla mukaan kuvioihin myös lisää tulevaisuudessa (Lomake nr 9).

Että se (Aura of Puppets -verkosto) säilyy ja kehittyy ja saa jonkinlaisen vakiintuneen aseman kaupungissa (Lomake nr 5).

17:ssä (23:sta) avoimessa vastauksessa painotettiin verkoston jatkuvuutta ja olemassaolon merkitystä. Lähes kaikki (21) vastaajat pitävät verkoston tarjoamaa tiedotusapua tärkeänä, ja he toivoivat sitä saatavan jatkossakin. Suuri osa toivoo

verkostolta markkinointiapua (19), keikkamyyntiä (16) ja apua rahoituksen hakuun (14). Avoimissa vastauksissa käy ilmi, että neuvonta- ja konsultaatiomahdollisuus olisi tervetullut palvelumuoto. 18 (23:sta) on sitä mieltä, että verkoston toimintamalleja tulee jatkokehittää.

Paitsi tuotannollisena vaikuttajana verkostoitumisella on merkitystä myös **työhyvinvoinnin kannalta**. Taiteilijat kokevat yhteisen verkoston loistavana tapana tavata muita taiteilijoita ja tuntea kuuluvansa johonkin. Lähes puolet nykysirkustaiteilijoista ja yhtä lukuunottamatta kaikki Aura of Puppets -verkoston nukketeatteri-taiteilijat toimivat freelancer-pohjaisissa työsuhteissa (Åstrand 2010, 82). Heidän työskentelynsä tapahtuu pääosin itsenäisesti tai produktioiden mukaan muuttuvissa työryhmissä. Yhteisöllisyys nousi kyselyssä vahvasti esiin. Kolme neljästä nukketheateritaiteilijasta (17) toivoi saavansa verkostosta itselleen työyhteisön.

Myös **tiedonjakaminen helpottuu verkostotuottamisen avulla**. Eri taiteenalojen ja toimijoiden välinen vuorovaikutus paranee, kun vapaa kenttä järjestäytyy verkostoksi. Verkostotuottaja toimii kentän viestinviejänä ja puolestapuhujana. Yhteinen tila ja toimisto mahdollistaisi yhteisten palveluiden koordinoinnin, mm. lipunmyynnin, tiedottamisen, rahoituksen hakemisen ja hallinnoinnin, harjoitus- ja esiintymistilat, sekä yleisötyön ja asiakaspalvelun (Ruokolainen 2010, 37). Yhteisen tilan ja toimiston jakaminen säästää resursseja, sen sijaan että jokainen palkkaa oman tuottajan. Universum-teatteri onkin lähtenyt tästä lähtökohdasta. Yhdessä on mahdollista saavuttaa enemmän kuin yksin – myös teatterimaailmassa. Yrjö Juhani Renvall näkee kevyet verkostomaiset ratkaisut kiinnostavina:

Sellainen tuottajavetoinen systeemi pitää pystyä kuvittelemaan, jossa taiteilija pääsee tekemään ja ajattelemaan omia asioitaan ja tuottaja pystyy muuttamaan sen toiminnan järkeväksi. -- Mikä on sellainen tuottajapankki, johon joku laittaa rahaa ja sitten sanotaan, että tehkää? (YJR 2014.)

Myös Mika Väyrysen mukaan useamman taiteilijan tulisi hakea rahoitusta yhteisen tuottajan palkkaamiseksi. Tuottaja vastaisi rahoituksen hankinnasta ja jättäisi taiteilijoille enemmän aikaa ja rahkeita taiteellisen työn tekemiseen. Väyrynen on vakuuttunut tuottajien merkityksestä vapaalla kentällä: ”Sillä tuottajalla ne pääsisivät

vaikka mihin.” Hänen mukaansa nykytanssin kentällä on useita kansainvälistäkin vientipotentiaalia omaavia ryhmiä, joilla ei ole varaa palkata tuottajaa. Kentällä vallitseva tuottajatarve on nähtävissä suoraan mm. apurahahakemuksissa. Myös sirkuskenttä on vielä suhteellisen järjestäytymätön. Sieltä puuttuvat välittäjäorganisaatiot, kuten muiltakin vapaan kentän aloilta. (MV 2014.)

Verkostotuottamisen potentiaali on pitkän tähtäimen suunnittelussa, strategisessa ajattelussa. Jotta vapaan kentän toimijat eivät joutuisi elämään kädestä suuhun ja päivä kerrallaan, tarvitaan suunnitelmia. Vain pitkäjänteisellä ajattelulla voidaan saavuttaa kestävää toimintaa. On oleellista, että tuottaja tekee 5-vuotissuunnitelman, jolloin hän pystyy ohjaamaan taiteilijoiden työskentelyä, ohjelmistosuunnittelua, rahoituksen hakemista, tiedotuksen suunnittelua ja esimerkiksi yhteistyösopimusten tekemistä. Monesti taideapurahan haettaessa tai yhteistuotantoja sovittaessa pitää pystyä arvioimaan omaa toimintaansa vuoden parin päähän. Tässä kohtaa syntyy tarve tuottajalle. Taiteilijan intressinä on taiteen sisältöjen tuottaminen, eikä pitkäntähtäimen suunnittelu ja strateginen ajattelu välttämättä ole taiteilijalle mitenkään keskeistä.

Verkostotuottajana toiminut Annukka Ketola nostaa esiin verkostojohtamisen tärkeyden. Sillä hän tarkoittaa nimenomaan rakenteiden hallintaa ja verkoston tuotannollisen toiminnan strategista suunnittelua. Ketola muistuttaa, että yritysmaailmassakin johtajat tekevät strategiat. (AK 2014.) Näin voisi olla myös esittävän taiteen vapaan kentän verkostossa, jossa yksi tuottaja tekisi toimintasuunnitelmat useammalle taiteilijalle sekä näiden muodostamalle verkostolle – aina taiteelliset lähtökohdat huomioiden. Vapaan kentän nykyresurssien puitteissa verkostotuottaja olisikin enempi suunnittelija ja strategi kuin operatiivinen toimija. Vakaan rahoituksen avulla tuottaja pystyisi tekemään pitkäaikaisia suunnitelmia (AK 2014). Myös Björkqvist on suunnittelun kannalla. Hän näkee yhtenä ratkaisuna vapaan kentän epävakaiseen tilanteeseen suunnittelun ja markkinoinnin. Panostamalla näihin voidaan lisätä yleisöä ja ostajia. Björkqvist huomauttaa, että tämä ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että rahoitusjärjestelmiä tulee jatkossakin kehittää. (Björkqvist 2011, 33–34.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön vapaan kentän ammattilaisryhmien toiminta-edellytyksiä tutkinut työryhmä esittää taiteilijoiden koulutukseen lisää tuottaja- ja yrittäjäosaamista (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2011, 9). Kulttuurituotannon lehtori Leena Björkqvist (2011, 18) pitää tärkeänä, että taiteilijat tuntevat tuottamisen perusteet voidakseen ymmärtää tuottajan työn merkityksen taiteen tekemisessä. Samaan aikaan on kuitenkin olennaista, että tuotannollisista asioista vastaavat kulttuurituotannon ammattilaiset, joita Suomessa valmistuu noin sata uutta joka vuosi. (mt, 18.) Verkostotuottaminen mahdollistaisi taiteilijoiden konsultaation. Yksi tuottaja pystyisi ohjaamaan usean taiteilijan prosesseja suunnitelmien avulla.

Alueellisten taiteen edistämisorganisaatioiden mahdollisuuksia tutkineen Vilja Ruokolaisen (2010, 34) mukaan tarvitaan hallintokustannuksiltaan edullinen toimintamalli, joka mahdollistaa suurimman mahdollisen rahoituksen ja resurssoinnin ydintoimintaan, jotta toimintaa voidaan toteuttaa ammattimaisesti ja tehokkaasti. Verkostotuottaminen on malli, mikä ei vaadi seiniä tai raskaita rakenteita. Yksi kannettavalla tietokoneella työskentelevä tuottaja ja kohtuullinen toimintaraha riittää edistämään kymmenen tai useammankin taiteilijan työskentelyä sekä tekemään taiteesta näkyvämpää yleisölle. Tästä yksi esimerkki on läänintaiteilijajärjestelmä. Taiteen edistämiskeskus valitsee aina kolmeksi vuodeksi kerrallaan läänintaiteilijoita, jotka toimivat alueellisesti tai valtakunnallisesti taiteenalan edistäjänä ja aktiivina. (Taiteen edistämiskeskus 2014a.) Usein läänintaiteilijat ovat jonkin tietyn taiteenalan asiantuntijoita ts. alansa ammattitaiteilijoita. Viime vuosina myös tuottajille on tarjoutunut mahdollisuus hakeutua läänintaiteilija-tuottajaksi. Läänintaiteilijan työ on ainoita pitkiä taiteilijoiden työsuhteita. Annukka Ketolan mukaan tuottajille tarvittaisiin samankaltainen malli.

Jos tuottaja pääsis kiinni sellaseen asemaan, että hän pystyy tietämään omat tulonsa pitkälinjaisesti, niin silloin siitä on hyötyä. Silloin kukaan ei pysty kyseenalaistamaan sen hyödyn olemassaoloa. (AK 2014.)

4.2 Vapaan kentän verkostotuottamisen rahoitusmahdollisuudet nyt

Mitkä sitten ovat realistiset mahdollisuudet verkostotuottamiselle? Vaikka vapaan kentän taide syntyy välillä varsin pienillä resursseilla, on kestävän toiminnan edellytys

ehjä rahoituspohja. Verkoston perustoiminnan rahoitus, eli keveimmässä vaihtoehdossa verkostotuottajan palkkaaminen, on välttämättömyys verkoston toiminnan ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi. Asiantuntijahaastatteluiden ja muun lähdemateriaalin perusteella verkostotuottamisen nykyrahoitus voidaan jakaa kahteen kokonaisuuteen: julkiseen tukeen ja tuottaja-yrittäjätoimintaan. Muita vaihtoehtoja ovat yksityinen rahoitus, varainhankinta ja yritysysteistyö, mutta niitä ei tässä työssä huomioida niiden kestävämmyyden vuoksi. Ensin tarvitsee huolehtia, että perusasiat kuntoon, ja vasta kun verkostolla on työntekijä, on sen mahdollista tehdä varainhankintaa, laajempia avustushakemuksia tai työstää sponsorisopimuksia. Työn painopiste on siis julkisessa rahoituksessa.

Julkinen tuki verkostotuottamisen mahdollistajana

Verkostuottamista voidaan rahoittaa erilaisin julkisen tuen keinoin. Perinteinen vapaan kentän toiminnan turva on harkinnanvaraisen toiminta-avustuksen piiriin hakeutuminen. Ongelmia on kaksi: Ensiksi, tuen piiriin pääsee vasta kun täyttää vakiintuneen toimijan kriteerit ja toiseksi, tuet ovat toimintaan nähden pieniä. 50 toiminta-avustuksen saajasta 15:n tuki oli vuodelle 2014 alle 20 000 euroa (Taiteen edistämiskeskus 2014b). Mika Väyrysen mukaan rahat ovat riittämättömiä. 15 000 euron toiminta-avustus vuodessa ei vielä kanna kovin pitkälle. (MV 2014.) Santtila tiivistää ministeriön linjan. Taiteen edistämiskeskus jakaa kolmenlaisia avustuksia: produktioapurahoja, taiteilija-apurahoja ja toiminta-avustuksia. Jokainen aloittaa produktioapurahoista. Jos pystyy osoittamaan toiminnan vakinaisuutta, voi päästä toiminta-avustuksen piiriin. ”Ei sinne nyt niin kauhean vaikea ole päästä”, sanoo Katri Santtila. (KS 2014.)

Tämän lisäksi myönnetään projektiluontoisia erityisavustuksia (10 000 euroa tai alle) sekä tukea erilaisten hankkeiden toteuttamiseen (Taiteen edistämiskeskus 2014b). Näissä ongelmaksi muodostuu lyhytaikaisuus. Opetus- ja kulttuuriministeriössä on viime aikoina ollut haettavana useita kehittämishanketukia. Arts Management Helsingin Outi Järvinen luonnehtii kehittämishankkeita kiitoradaksi, jolla käynnistetään tai testataan jotain. Niiden avulla on mahdollista arvioida projektia, kokeilla toimiiko se vai ei. Usein vapaan kentän toimijoiden täytyy keksiä uusia projekteja ylläpitääkseen normaalitoimintaansa. Kehittämishankkeet eivät kuitenkaan kohtaa vapaan kentän todellisuuden kanssa: jos perustoimintaan ei ole resursseja, on

haastavaa kehittää toimintaa ja luoda uutta. Hankerahoitus on aina projektiluontoista, eikä sen varassa voi tai ole tarkoituskaan rakentaa pitkäjänteistä toimintaa. Onkin aiheellista kysyä, mikä oikeastaan on kehittämishankkeiden päällimmäinen tavoite, mitä niillä halutaan lopulta saavuttaa. Järvisen mielestä taiteen tekemistä tulee ilman muuta tukea julkisista varoista. Mutta se ei yksinään riitä. Taiteen ympärille tarvitaan rakenteita ja infrastruktuuria. ”Se että sitä infraa rahoitetaan vaan projektiluontoisesti, on tosi huono idea, koska se ei johda mihinkään”, toteaa Outi Järvinen. (OJ 2014).

Ongelma on siinä, että perustoimintaan ei ole resursseja. Se, millä tavalla perusinfraa pitäisi tukea liittyy siihen, minkälaiset infrastruktuurit tai aluekeskukset tukisivat parhaiten taiteilijoiden työtä ja millaisia ylläpidonmekanismeja voisi olla. Ilman rahaa ei pysty tekemään mitään. (OJ 2014.) Vilja Ruokolainen (2010) ehdottaa, että valtion rahoitusinstrumentteja kehitettäisiin joustavammiksi ja paremmin toimintaympäristön muutoksiin reagoivammiksi. Samansuuntaisia suunnitelmia voidaan lukea vapaan kentän for free -selvityksestä:

Tulevaisuudessa niin vapaan kuin muunkin teatterikentän rahoittamiseen tarvitaan malleja, joka eivät tue ensisijaisesti toiminnan jäykistymistä ja institutionalisoitumista, vaan reagoivuutta ja kykyä jatkuvaan itsereflektion. (Kokkonen ym. 2002, 21.)

Tuottaja-yrittäjä Annukka Ketola on sitä mieltä, että apuraha- tai hanke pohjaiseen rahoitukseen ei voi perustaa toimintaansa, jos halutaan pysyvyyttä (AK 2014). Myös Taiteen edistämiskeskuksen myöntämää harkinnanvaraista toiminta-avustusta täytyy hakea joka vuosi uudelleen (Taiteen edistämiskeskus 2014b). Suuri ongelma syntyy resurssien ja sitä kautta suunnitelmallisuuden puutteesta. Pitkäjänteistä taiteellista työtä on haastavaa tehdä, kun joka vuosi on pelko resurssien menettämisestä (Ruokolainen 2010, 31). Opetus- ja kulttuuriministeriön mukaan kaikkia ei voida kuitenkaan tukea (KS 2014).

Toiminta-avustusten kohdalla tilanne on se, että vakiintuneet, elinvoimaisetkin yhteisöt joutuvat kamppailemaan suuria leikkauksia vastaan. Tämänhetkinen taloustilanne horjuttaa avustuksia entisestään. (YJR 2014) Opetus- ja kulttuuriministeriön tuoreen tiedotteen mukaan taiteen ja kulttuurin määrärahoihin kohdistetaan kaikkiaan 45 miljoonan euron vähennys vuoteen 2017 mennessä. Myös veikkausvoittovarojen

väheneminen niukentaa suoraan kulttuurin ja taiteen tukia. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014b) Renvallin mukaan kaikki, sekä uudet että vanhat tuensaajat ovat leikkausuhan alla. Rahoitusta ei tyypistetä niiltä jotka sitä jo saavat, sen vuoksi, että sitä annettaisiin muille, vaan koko kenttää vedetään alaspäin. Hänen mukaansa toiminnan rahoituksen mallit tulisi uudistaa kokonaan. Kehityksen pitäisi tapahtua lakitasolla. Tällä hetkellä rahoituksen jakaminen on jähmeää ja Renvall peräänkuuluttaakin enemmän päätäntävaltaa alemmille tasoille. Avustukset ja apurahat tulisi myöntää entistä lähempänä toimijakenttää. (YJR 2014.)

Ministeriöllä pitäisi olla rohkeutta antaa Taikelle (Taiteen edistämiskeskukseksi) riittävää rahoitusta, jonka se voisi jakaa asiantuntijoiden päätettäväksi. (YJR 2014.)

Rahoittajatahoilla tulee olla riittävä asiantuntemus kentästä. Kun toimijakenttää koskevia päätöksiä tehdään ylhäältä käsin, eivät todellisuus ja kuvitelmat aina kohtaa. Vapaa kenttä on jatkuvasti muuntuva, innovatiivinen kenttä, jonka kiinnostavimmista projekteista tietää vain kenttä itse. Tässä pureudutaan syvälle vapaan kentän ja apurahajärjestelmän ytimeen. Mika Väyrynen löytää ratkaisumateriaalia kolmikantaisesta vuoropuhelusta. Jotta rahoitusjärjestelmä voidaan pitää ajan tasalla, tarvitaan kulttuuriministeriön, taidetoimikuntien ja taiteen vapaan kentän välistä keskustelua. (MV 2014.) Pyrkimyksenä on, että jokaiselta taiteentalalta on toimikunnissa edustajansa, joka tuntee alan trendit ja rahoitustarpeet (YJR 2014).

Ilkka Heiskanen vuonna 2005 tehdyn tutkimuksen mukaan ehdokkaita taidetoimikuntien jäseniksi kysytään vakiintuneen luettelon perusteella vain johtoasemansa vakiinnuttaneilta kulttuuri- ja taidealojen järjestöiltä. Heiskanen esittää, että julkinen kulttuurihallinto voisi halutessaan vaikuttaa taidetoimikuntien asiantuntemuksen monipuolisuuteen enemmänkin. (Heiskanen 2005, 53) Tulee kuitenkin huomioida, että Taiteen edistämiskeskus on perustettu Heiskanen tutkimuksen jälkeen, minkä vuoksi tilanne ei välttämättä ole enää aivan samanlainen. Heiskanen puhuu taiteen järjestökentän kehittämistä puolustusrakenteista, joiden vuoksi joidenkin toimijoiden pääsy taiteen tukijärjestelmien pariin voidaan estää, ja siksi taiteellisen toiminnan kehitys voi hidastua (mt, 68). Kun kuulu taiteen tekijöiden, eli operatiivisen ja rahoittajien eli strategisen tason välillä kasvaa liian suureksi, ei

strategisella tasolla voi olla enää riittävää asiantuntemusta ruohonjuuritason toiminnasta (YJR 2014).

Yrittäjyys verkostotuottamisen mahdollistajana

Toinen potentiaalinen verkostotuottamisen rahoitusmuoto on yrittäjyys. Tässä esimerkissä tuottaja ryhtyy yrittäjäksi ja kerää taiteilijat ympärilleen verkostoksi. Tuottaja tarjoaa palveluitaan verkoston ylläpitämiseen ja/tai taiteilijoiden omien produktioiden tuottamiseen. Ketola näkee yrittäjyyden ainoana järkevänä toimintamuotona vapaan kentän tuottajalle. Myös Arts Management Helsingin tuottajat puhuvat yrittäjyyden puolesta:

Kyllä sellaista tuotantotoimistoa voisi kehittää, jossa eri alojen tuottajat tarjoavat palveluitaan. Kyllä sellaiselle on tarvetta ja sen tyyppinen toimija mahtuu ilman muuta kentälle ja sen tulevaisuuden näkymät voisi olla yhtäläillä kestävä. Jollei se luo itselleen jäykän tavan toimia, vaan on kevyt ja mukautuva. (AMH 2014.)

Ongelmaksi muodostuu taiteilijoiden ymmärrys tuottajuudesta ja heidän arvostuksensa tuottajien työtä kohtaan. Opetus- ja kulttuuriministeriö siirtää vastuun tuottajien työn rahoittamisesta taiteilijoille. Santtilan mukaan tuottaja on vain yksi osa taiteellista prosessia äänimiesten, puvustajien ja graafikoiden ohella. Tuottajia ei tueta ilman taiteellista sisältöä. (KS 2014) Tämä asettaa verkostotuottamisen rakenteelle haasteita, mutta on toteutettavissa esimerkiksi Universumin mallia mukaillen.

Se lähtee siitä, että haluavatko produktiot maksaa tuottajalle. Jos ne haluavat, niin ne kustannukset on siellä niiden kustannusarviossa ja ne maksaa sen. Siitä on kysymys. Emme me voi sanoa, että teillä pitää olla tuottaja ja me annetaan siihen rahaa. Jos ne haluavat, niin mikään ei estä sitä. Kyse on ihan heidän (taiteilijoiden) omasta tahdosta. (KS 2014.)

Turkulaistaiteilijoiden kyselytulokset todistavat, että kyse on myös taloudellisesta toimeentulosta. Avoimissa vastauksissa lähes jokainen vastaaja (22, sillä yksi vastaajista toimii tällä hetkellä vakituisessa työsuhteessa läänintaiteilijana) koki tulonsa hyvin epäsäännöllisiksi. Eräs vastaajista totesi osuvasti tulojenmuodotumisen olevan ”säännöllisen epäsäännöllistä” (kyselylomake nr 14). Kuusi

haastateltavista (OJ, IG, YJR, MV, AK, AMK 2014) ovat samaa mieltä siitä, että vapaan kentän rahoitus on riittämätöntä, minkä johdosta toiminta on kestänyt. Aura of Puppets -verkosto on aktiivinen ja korkeatasoinen nukketheateritoimija, mutta siitä huolimatta apurahaonni on todella sattumanvaraista. Taiteilijoiden tulisi toimeentulostaan, pahimmassa tapauksessa sosiaaliturvastaan kustantaa verkostotuottajan palvelut. Käytännössä siis vapaa taiteilijuus tarkoittaa usein sitä, että tulot eivät ole suhteessa työntekoon käytettyyn aikaan, vaan työtä tehdään usein ilmaiseksi. Taiteilijoiden toimeentuloa selvittäneen tutkimuksen mukaan ammattitaiteilijoiden enemmistö on pienituloista väkeä. (Rensujeff 2014, 172.)

Annukka Ketola nostaa esiin yrittäjäriskin. Vapaan kentän tuottaja-yrittäjän tarvitsee usein ottaa riski rahoittaakseen toimintansa. Tuottaja kirjoittaa apurahahakemuksen ja on produktiossa mukana samalla riskillä kuin taiteilijat. Jos rahaa tulee, saa tuottajakin palkkionsa. Tosiasia on, että vapaa kenttä pyörii hyvin pienellä rahoituksella. Vapaan kentän tuottajan kannattavuus on kiinni vapaan kentän yleisestä rahoituksesta. Mikäli taiteilijoilla ei ole varaa, ei myöskään tuottajalla ole tuloa. Vapaan kentän tuottajien suurin ongelma on siinä, ettei ole sopimuksia tai järkeviä prosentteja. Tuottajien ja taiteilijoiden ajattelutapa on erilainen. Taiteilijat ajattelevat taidettaan, tuottajat taas taiteilijaa ja tämän taidetta. Tässä on kyse tuottajien ansaintalogiikasta ja oman osaamisen tuotteistamisesta. (AK 2014.)

Kaikkein eniten kyse on juuri asenteesta ja asettelusta. Arts Management Helsingin Isabel Gonzales näkee ongelmana vastakkainasettelun. Taiteen tekeminen ja tuottaminen pitäisi nähdä yhtenä kokonaisuutena, ei toisistaan erillään olevina asioina. Tapa tehdä ja ajatella tulisi lähteä kentältä sisältäpäin. Tuottajien arvostuksen tulee nousta taiteilijoiden keskuudessa, jotta koko kentän kehitys voi mennä eteenpäin. 2000-luvulla valmistuneille kulttuurituottajille on opetettu olemaan osa taiteellista työryhmää. Tästä ajatuksesta pitäisi myös päästä eroon, jotta tuottajaa ei rinnastettaisi työryhmän keskuudessa yhdeksi taiteilijaksi. (IG 2014.)

Yksityisessä Koneen säätiössä tuottajien työhön suhtaudutaan arvostavasti. Säätiön mukaan tuottajien työ antaa taiteilijoille työrauhan taiteen tekemiseen. Tuottajia tuetaan henkilökohtaisilla kuukausiapurahoilla silloin, kun he ovat osa taiteellista työryhmää. Muussa tapauksessa rahoitusta myönnetään palkkaan. (Koneen säätiö

2014.) Säätiön yliasiamies Anna Talasniemi tiivistää taidetta tukevan tahon peruseriaatteen: "On kuitenkin selvää, että itse taiteellinen työ on etusijalla ja tuottajan työ on taiteellista työtä tukevaa" (Talasniemi 2014).

Yrittäjä-tuottajana toiminut Annukka Ketola ei näe apurahapalapelin kokoamisessa kestäväää tulevaisuutta. Hänen mukaansa tuottajien tulee oppia tuotteistamaan itsensä. Kun tuottaja pystyy selväsanaisesti ilmaisemaan osaamisensa arvon ja konkreettisen hyödyn taiteilijalle, on palvelusopimus todennäköisesti helpommin solmittavissa. (AK 2014.)

Tuottajaa pyydetään työryhmään, jotta se ottaa riskin. Mutta kv-agentille ollaan valmiita maksamaan vaikka 20 %, koska nähdään sen hyöty. --- Mun mielestä tuottajille pitäisi enemmän kouluttaa sitä tuottajuuden arvoa ja hinnoittelua. (AK 2014)

Kaiken kaikkiaan tuottajatoiminta on vapaalla kentällä vielä alkuvaiheessaan. Leena Björkqvist painottaa tuottajuuden ja yrittäjätoiminnan yhdistämistä, jota tulisi uskaltaa hyödyntää myös vapaalla kentällä perinteisen yhdistystoiminnan ohella. Hän painottaa, että luovan alan nuoren iän vuoksi ei tuottajan ansaintalogiikoista ole juurikaan keskusteltu. Myös tuottajien keskinäinen järjestäytyminen ja työnjako on tulevaisuuden kehittämiskohteita. (Björkqvist 2011, 10.)

Yrjö Juhani Renvallin mukaan yksi suuri vapaan kentän ongelma on se, että työpaikkoja ei ole. Hyvä vapaan kentän tuottaja kuormittuu liikaa, jollei kentällä ole tarjota pysyvää työpaikkaa. (YJR 2014.) Moni haastateltava oli yhtä mieltä siitä, että tuottaja voi työskennellä vapaalla kentällä maksimissaan 4-5 vuotta, perheellisenä vieläkin vähemmän aikaa. Vain sisukkaimmat jaksavat pitempään. Annukka Ketolan mukaan tuottajien työllistymismahdollisuudet vapaalle kentälle ovat hälyyttävällä mallilla. Mikäli tuottajille ei saada luotua työtilaisuuksia, ei vapaa kenttä tule kehittymään nykyisestä. (AK 2014.) Työtilaisuuksia taas ei synny, mikäli vapaan kentän tuki ei parane. Ketolan mukaan tuottajien työn tunnustaminen valtion tukijärjestelmässä on ehdoton edellytys tilanteen kehittymiselle.

4.3 Vapaan kentän verkostotuottamisen haasteet ja kulmakivet

Käytössä oleva rahoitusjärjestelmä ei pysty nykyisellään vastaamaan vapaan kentän kehitykseen ja tarpeisiin. Nykytanssin uuden polven tekijä Sonya Lindfors kirjoittaa Nuorten taiteilijoiden manifestissa, että taiteen tuottamisen malleja tulee uudistaa. Hän kuuluttaa kevyempien toimintamallien perään, sillä nykyiset tuotantorakenteet ovat liian raskaita vapaan kentän hyödynnettäväksi. Suuri osa taiteen tuesta menee tällä hetkellä vakiintuneiden taiteilijoiden ja toimijoiden kulurakenteiden ylläpitoon. (Lindfors 2014) Esittävän taiteen tuottaja Gonzalesin mukaan tuen myöntämiseen tulisi olla tiukemmat kriteerit ja kunnan arviointi- ja raportointimenettelyt. Myös vakiintuneiden toimijoiden toimintaa tulisi voida kyseenalaistaa ja tarkistaa. (IG 2014.)

Jos jotain onnistutaan vakinaistamaan, ja vaikka se on huono tai se ei toimi, niin sitä ylläpidetään. Ja siihen menee paljon resursseja ja rahoitusta. Ja aika moni asia on epätoimivaa ja sitä pidetään silti vaan hengissä. --- Koko rahoitusjärjestelmä kannustaa muutokseen, mutta lopulta muutokseen ei olla valmiita, eikä nähdä sitä, että muutos voisi olla hyvästä. (IG /2014.)

Tahtotila muutokseen löytyy ainakin kentältä. Cuporen Vapaan kentän jäljillä - julkaisun (Oinaala & Ruokolainen 2013, 5) mukaan taiteen ja kulttuurin tukirakenteita ollaan valmiita kehittämään myös vapaan kentän tarpeet huomioiden. Olennainen muutos on havaittavissa vapaan kentän toimintatapoihin kohdistuvassa yleisessä asenteessa. Julkisessa keskustelussa on esitetty, että taiteen tukea pitäisi suunnata seinien sijaan toimintaan. (mt, 5.)

Taiteen tukijärjestelmän kehitystarpeet on kirjattu jo viime vuosikymmenellä tehtyyn for free -selvitykseen. Haasteina on silloinkin nähty avustussummien pienuus ja ”tukimuotojen viidakko”. Kokkonen ym. (2002) kirjoittavat, että kokeilevaa ja vaihtoehtoista tuotantotoimintaa on hallinnollisesti haastavaa toteuttaa, jos rahoitus pitää koota pienistä avustuksista, eri lähteistä, jotka vielä myönnetään eriaikaisesti. (mt, 14.) Vapaan kentän talous koostuu satunnaisista ja epätasaisesti jakautuvista sirpaleista. Tästä johtuen myös alalla toimivien taiteilijoiden ja tuottajien tulosten muodostuminen on varsin epäsäännöllistä. Verkostotuottamisen näkökulmasta tuottajien työssäjaksamiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Yksi tuottaja voi

työpanoksellaan edistää huomattavasti useamman taiteilijan työskentelyä. Haastateltavien (AK, YJR 2014) mukaan hyvä tuottaja jaksaa nykyresursseilla toimia vapaalla kentällä keskimäärin 4–5 vuotta ennen kuin vaihtaa muualle. Kun yhden ihmisen kerryttämä tietotaito katoaa organisaatiosta tällaisella aikajänteellä, ei toiminta voi olla pidemmällä aikavälillä kestävä.

Aluekeskusselvityksen tehnyt Ruokolainen (2010) esittää, että alueellinen erityisosaaminen voitaisiin nostaa esiin muodostamalla tietyn alan aluekeskuksia. Näistä käsin osaamista voitaisiin hyödyntää valtakunnallisesti. Ruokolainen ehdottaa, että alueilla olisi lisäksi omat taiteen edistämiskeskukset, jotka toimisivat alueen yhteisenä tiedottajana, koordinoijana ja yhteistyön rakentajana. (mt, 36–37.) Tällainen malli on löydettävissä esimerkiksi Turusta. Turun kulttuuripääkaupunkivuoden perintönä syntyneen JÄ-tapahtumat -verkostorganisaation tiedotuksella on merkittävä osa alueen kulttuuritapahtumien näkyvyyden edistäjä. Ilman JÄ-tapahtumien kaltaista organisaatiota moni viime vuosien vapaan kentän taide-elämyksistä olisi jäänyt yleisöltä kokematta puutteellisten tiedotus- ja markkinointiresurssien vuoksi. Ruokolainen toteaa, että jo yhden henkilövuoden lisääminen yhteistyön kehittämiseen, koordinaatioon ja toteuttamiseen riittäisi tuomaan paljon palkkakuluja suurempia etuja (mt, 37). Yhden tuottajan palkkaamisella voidaan lisätä taiteilijoiden työllistymismahdollisuuksia, taiteen näkyvyyttä sekä vapaan kentän järjestäytyneisyyttä. Ruokolaisen mukaan tällainen malli edellyttää, että alueellisten taidetoimikuntien roolia ja resursointia vahvistetaan (mt, 37).

5 KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Haastateltujen alan asiantuntijoiden mukaan esittävien taiteiden vapaalla kentällä on paljon kehittämisen varaa, niin asenteiden, rahoituksen kuin toimintamallien osalta. Verkostotuottaminen nähtiin kaikkien haastateltavien silmissä kehittämiskelpoisena ja varteenotettavana vaihtoehtona vapaan kentän ongelmien ratkaisemiseksi. Seuraavaksi esittelen työn tietopohjan perusteella löytämäni viisi kehittämisen kohdetta ja niihin kehittämissuhteet.

1. Vapaa kenttä tarvitsee tuottajia ja työpaikkoja kehittyäkseen.
2. Tuottaja-yrittäjä ei elätä itseään vapaalla kentällä nykyresurssein.
3. Vapaa kenttä tarvitsee suunnitelmallisuutta ja yhteisiä tavoitteita.
4. Esittävien taiteiden tarpeet ovat erilaisia. Taidetta tarvitaan ympäri maata.
5. Tarvitaan uusia, joustavampia toimintamalleja.

1. Kehittyäkseen vapaa kenttä tarvitsee tuottajia. Tuottajat tulee nähdä taiteen mahdollistajina. Ensi askel vapaan kentän rakenteiden kehittämiseksi edellyttää tuottajien työn arvostamista niin taiteilijoiden, tuottajien kuin päättäjien taholta. Jotta vapaan kentän tuottajatoiminta voisi kehittyä, tulee kentälle luoda uusia työpaikkoja.

Taiteen vapaan kentän niukat resurssit eivät toistaiseksi tue työllistämistä. Verkostotuottamisen osalta käänny julkisen tuen puoleen, jossa **rahoituksen uudelleen kanavoimisella työpaikkojen lisääminen voisi olla mahdollista.** Paksujen seinien tukemisen sijaan tulisi tukea työntekijöitä, kuten esim. verkostotuottajia, jotka pystyvät panoksellaan edistämään 10-30 taiteilijan työskentelyä, taiteen saavutettavuutta ja yhteiskunnan hyvinvointia. Toistaiseksi Taiteen edistämiskeskus myöntää apurahoja vain taiteilijoille, ei tuottajille. Opetus- ja kulttuuriministeriö kehottaa taiteilijoita hakemaan avustusta myös tuottajien työllistämiseen osana taiteellista prosessia. Kulttuuriasiainneuvos Katri Santtilan mukaan vapaan kentän tuottajien työllistyminen on kiinni taiteilijoiden asenteesta tuottajia kohtaan. Taiteilijoiden tulee oppia näkemään tuottajat taiteen mahdollistajina. (KS 2014.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön ehdottama tuottaja- ja yrittäjäosaamisen lisääminen taiteilijoiden koulutukseen on hyvä asia (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2011, 9). Tämän avulla taiteilijat oppivat paremmin ymmärtämään taiteen tuotannollista prosessia ja tuottajien työn merkityksen. Erillisten taiteilijoille järjestettävien koulutusten sijaan ehdotan hyödynnettäväksi tuottajien tarjoamia konsulttipalveluita. Sen sijaan, että järjestetään kalliita koulutuksia harvoille ja valituille taiteilijoille, voitaisiin tuotantoprosessien opettaminen taiteilijoille ulkoistaa alan ammattilaisille eli tuottajille itselleen. Tulevaisuudessa **taiteilijoiden tuotanto- ja yrittäjyysosaamista voitaisiin lisätä verkostotuottajien avulla, joiden rooliin kuuluisi mm. taiteilijoiden neuvominen tuotannollisissa asioissa.**

Case-tapaus Aura of Puppets -verkoston kohdalla esim. taiteilijoiden kanssa puolivuositain käytävät kehityskeskustelut voisivat olla pätevä toimintamuoto. Kehityskeskustelujen avulla verkostotuottaja pysyisi ajantasalla kentän tapahtumista, toiminnan suunnitelmallisuus paranisi ja kenttä olisi entistä valmiimpi nopealle reagoinnille ja kehittämiseksi. Tuottaja pystyisi lisäämään taiteilijoiden tuotanto-osaamista suoraan kunkin produktion kohdalla, jolloin sekä taiteilija että tuottaja hyötyvät: taiteilija oppii tuntemaan tuotantoprosessien lainalaisuuksia, ja verkostotuottaja jakaa tietotaitoaan ja pääsee sisälle verkostossa suunniteltaviin tuotantoihin. Tuotannollista ohjausta tai konsultointia voitaisiin toteuttaa myös eri alueilla toimivien esittävien taiteiden aluekeskusten kautta (ks. ehdotus 4.). Kehityskeskustelujen lisäksi verkostotuottaja voisi tarjota taiteilijoille tuotannollista sparrauspalvelua etenkin tuotantoprosessin alkuvaiheessa.

Vaikka Santtila painottaa, että taiteilijoiden asennekasvatus on kentän oma asia, toivon, että Opetus- ja kulttuuriministeriö olisi jatkossa mukana edistämässä tuottajien asemaa ja sitä kautta vapaan kentän kehittymistä. **Ehdotan tuottajien työllistämisen lisäämistä yhdeksi Opetus- ja kulttuuriministeriön lähitulevaisuuden tavoitteeksi, sillä tuottajatoiminta on merkittävä osa taiteellista prosessia.** Tuottajan työllä on huomattava vaikutus taiteen tekemiseen, tuotteistamiseen ja toiminnan kehittämiseen. Mielestäni Opetus- ja kulttuuriministeriö voisi omalla esimerkillään vaikuttaa asennemuutokseen. Tuottajien työn arvostuksen tulisi jatkossa näkyä monipuolisesti esim. julkisen tuen jakamisessa, kuten kriteeristöissä ja

apurahaohjeistuksessa. Monet yksityiset säätiöt ja rahastot ovat tässä asiassa edelläkävijöitä ja siten hyviä esimerkkejä.

Oleellinen vastuu tuottajien työn merkityksen ymmärtämiselle on myös tuottajilla itsellään. Tuottajakoulutuksessa tulisi painottaa oman osaamisen ja palveluiden tuotteistamista sekä yrittäjäosaamista. Tuottajan pitää osata antaa omille palveluilleen arvo, ja konkretisoida taiteilijalle palvelusta saatava hyöty. Alan asennemuutos tapahtuu vasta, kun tuottajat itse arvostavat työtään riittävästi, ja asettavat itsensä taiteellisen työryhmän ulkopuolelle. **Ehdotan, että vapaan kentän välittäjäportaon järjestäytymistä edistetään esim. ammattijärjestöjen ja Taiteen edistämiskeskuksen toimesta.** Tuottajille tulisi löytyä jokin Produforumin kaltainen kiintopiste, jossa vaihtaa tietotaitoa ja kehittää omaa osaamista eteenpäin esim. mentorointiohjelman avulla. Tuottajien tulee pyrkiä samaan asemaan kuin missä esimerkiksi tekniikkahenkilöstö vapaalla kentällä on: ilmaista työtä ei tule tehdä. Ilmaistyön tekeminen heikentää tuottajien työn arvostusta.

2. Tuottaja-yrittäjyyden kannustaminen. Tuottajatoiminta ei voi nojata täysin julkisen tuen varaan, vaan yrittäjätoiminta on nähtävä yhtenä vapaan kentän verkostotuottajan toimintamuotona.

Yhtenä potentiaalisena, mutta nykytilanteessa varsin rohkeana vaihtoehtona voidaan nähdä tuottaja-yrittäjätoiminta. Mikäli taiteilijat todella tunnustavat tuottajan merkityksen, alkavat he sisällyttää tuottajaosuuksia myös rahoitushakemuksiinsa. Menestyksekkäiden hakemusten ja tuetun yrittäjätoiminnan avulla vapaan kentän verkostotuottaminen voitaisiin saada käyntiin aivan uudella tavalla. Tämä vaatii kuitenkin tuottajatoiminnalle jonkinlaisen turvan, jotta nämä eivät valu muiden alojen työpaikkoihin. Vapaan kentän tulee pystyä luomaan tuottajiin uskoa, että kentällä kannattaa toimia. Tuottajien tulee myös itse pitää puolensa ja alkaa laajasti edistämään oman ammattikuntansa työllistymistä asianmukaisten sopimusehtojen avulla. **Jotta tuottaja-yrittäjyys olisi kannattavaa, tarvitaan tuottajatoiminnalle kannustimia.**

Koska vapaa kenttä ei sellaisenaan tarjoa edellytyksiä liiketoiminnalle, olisi välittäjäportaassa toimivien tueksi järjestettävä erilaisia kannustimia, kuten esimerkiksi verokevennyksiä ja uudenlaisia tukimuotoja. **Voittoa tavoittele-**

mattoman taideyhdistyksen tai työryhmän ja ammatinharjoittaja-tuottajan yhteistyötä tulee jatkossa tukea enemmän. Vapaan kentän kehittymistä voitaisiin edistää myös yrittäjäksi ryhtyvien tuottajien kannustinrahalla. Uskon, että moni tuottaja olisi valmis yrittäjäksi, mikäli edellytykset onnistumiselle olisivat nykyistä paremmat. Vapaalla kentällä toimivat tuottaja-yrittäjät ovat itsensätyöllistäviä, joiden yritystoiminta on usein voittoa tavoittelematonta. Tällaiselle työllisyyden muodolle tulisi tulevaisuudessa löytyä jokin tukimuoto, joka rohkaisee tuottajia perustamaan oman toiminimen tai yrityksen epävakaalla rahoituspohjalla toimivalla vapaalla kentällä. Tuottaja-yrittäjien tukijärjestelmää voitaisiin kehittää yhteistyössä Työ- ja elinkeinoministeriön, Opetus- ja kulttuuriministeriön, Tekesin ja tuottajien edunvalvontajärjestö Takun kanssa. Yksittäisten tuottaja-yrittäjien ohella vapaalla kentällä olisi tarve tuotantotoimistoille tai tuottajaverkostoille. Yritys- tai osuuskuntamuotoisesti toimivat tuottajayhteisöt pystyisivät tarjoamaan laajaa tuotanto-osaamista, kun yhden erityisosaaminen olisi teatterissa, toisen sirkuksessa, kolmannen taloushallinnossa.

Tällaisessa tuottajavetoisessa toiminnassa on kuitenkin vaarana se, että taiteen tekemisen lähtökohta ja painopiste keikahtaa väärinpäin. Edelleen taiteen tuottaminen tulisi lähteä taiteilijoiden ymmärtämästä tuottaja-tarpeesta. Isabel Gonzales näkee verkostotuottamisen tulevaisuuden siinä, että meidän kaikkien suhtautumista tuotantotyötä kohtaan muutetaan. Taiteilijoiden tulee kantaa ensisijainen vastuu kentän kehittymisestä. Pikku hiljaa kentälle muodostuu toimijoita, jotka voivat auttaa tässä työssä. Tuottajat erikoistuvat ja palvelutarjonta laajenee. (IG 2014.)

Nykyisellään esittävän taiteen vapaalla kentällä tuottaja-yrittäjät ovat harvassa. Tilannetta voitaisiin parantaa yksittäisin toimenpitein. **Taiteilija- ja produktio-apurahoihin tulisi lisätä tuottajan työllistämisen kannustinosa.** Se olisi taiteilijalle ekstraa, kun hänellä olisikin varaa ostaa tuottajan palveluita menettämättä osuutta omasta toimeentulostaan. Samalla se olisi kulttuuriministeriöstä selkeä kehitystoive kentälle. Ministeriön taholta voitaisiin esittää yleisemminkin, että tukea jaetaan ensisijaisesti taiteilijaverkostoille, jotka toimivat taiteen alaa kehittäen tuottaja-koordinaation avulla. Myös verotusta tulisi tarkistaa. Voisiko itsensätyöllistävät

voittoatavoittelemattomat kulttuurialan yrittäjät saada verokevennyksen niiltä osin, kun toiminta ei tuota voittoa?

Kertaluontoista helpotusta tuottajapulaan voisi tarjota tuottaja-apuraha.

Annukka Ketolan mukaan 5-vuotinen apuraha turvaisi tuottajan toimeentulon, ja tämä pystyisi keskittymään täysipainoisesti taiteen näkyvyyden lisäämiseen ja taiteilijoiden toimintaedellytysten parantamiseen. Tämänkaltaisen tuottaja-apuraha olisi hieno ja alan kehitystä edistävä asia. (AK 2014.) Mikäli tuottaja-apurahoja jaettaisiin samanaikaisesti useammille eri esittävien taiteiden tuottajille, voisi nämä verkostotuottajina ja yhdessä tuottajaverkostona kehittää koko vapaata kenttää. Samankaltaisesti toimii nykyään käytössä oleva läänintaiteilijajärjestelmä, jolla on jo nyt vahva tuotannollinen painotus, vaikka varsinaisia läänintaiteilija-tuottajia onkin vasta muutama.

3. Verkostojen muodostaminen suunnitelmallisuuden lisäämiseksi. Olennaista on, että verkostotuottaminen pohjautuu taiteilijoiden ja taiteen lähtökohtiin sekä verkoston yhteisiin tavoitteisiin.

Verkostotuottamisen malli selkeyttää vapaan kentän järjestäytymistä, toimintaa ja vuorovaikutusta. Se lisää suuressa määrin vapaan kentän toimijoiden suunnitelmallisuutta. Turkulaisen nukketeatterin edistämishankkeessa verkostotuottaja on tehnyt viestintäsuunnitelmia, budjetointia, ohjelmistoaikataulutusta sekä rahoitushakemuksia. Aura of Puppets -verkoston tuotantokoordinaattori on työskennellyt eri sidosryhmien kanssa ja pitänyt yhteyttä mm. mediaan, asiakkaisiin ja yhteistyökumppaneihin. Taiteilijat ovat työskennelleet kuten aikaisemmin, mutta verkoston taiteilijoiden keskinäinen kanssakäyminen on lisääntynyt. Vaikka kyse on suhteellisen pienestä (29 taiteilijan) kentästä, ovat taiteilijat verkostotoiminnan myötä tulleet lähemmäs toisiaan. Heillä on yhteinen tavoite tuoda nukketeatterin nyky muodot näkyväksi mahdollisimman monelle ja rakentaa nukketeatteritaiteen tekemiselle kestävätkä puitteet. Aura of Puppets -verkoston taiteilijat ovat itse luoneet verkostonsa; se on toteutettu heidän omista lähtökohdistaan ja tarpeistaan. (Aura of Puppets 2013.) Näin verkosto palvelee parhaiten taiteen tekemistä. **Verkostotuottamisen kannalta olennaista on nimenomaan verkoston yhteinen tavoite.** Tämäkin lähtee taiteilijoista itsestään ja heidän halusta toimia yhdessä. (IG 2014.)

Verkostotuottajan tulee tuntee vapaa kenttä ja toimia siellä, muttei kuitenkaan mennä sisälle taiteellisiin prosesseihin. Tällä tavoin taiteellinen vapaus säilyy taiteilijoilla ja toiminta saa hallitun rakenteensa eli puitteet, joissa toimia. Verkostotuottaminen on yksi mahdollinen ja käytännössä toimivaksi, resurssi-edulliseksi todistettu toimintamalli, jolla esittävän taiteen vapaan kentän toimintaolosuhteita voidaan parantaa. Tuekseen se tarvitsee verkoston jäsenten yhteisen tavoitteen lisäksi vahvaa yhteistyötä julkishallinnon, vapaan kentän sekä yksityisen sektorin toimijoilta.

4. Esittävien taiteiden aluekeskusverkoston kehittäminen. Koko maan kattava esittävien taiteiden verkosto toisi eri alueille eri taiteenalojen painopisteet ja tehostaisi kiertuetoiminnan avulla koko maan kulttuuritarjontaa ja taiteilijoiden sekä tuottajien työllistymistä.

Kuten Vilja Ruokolainen toteaa selvityksessään, tulisi aluekeskusjärjestelmää kehittää niin, että eri alueiden vahvuudet pääsisivät parhaiten esiin. Eri taiteenalojen erityistarpeet tulisi kartoittaa. Näyttämötaide on varsin laaja käsite, jonka sisältöä tulisi pilkkoa pienempiin osiin myös muilta kuin tanssin ja sirkuksen osalta. Esimerkiksi turkulaisen nukketeatterikentän toimintamuodot ovat varsin erilaiset kuin perinteisen draamateatterin tai nykyteatterin. Erilaiset tarpeet edellyttävät joustavia malleja ja hakukriteerejä. **Ehdotan, että Opetus- ja kulttuuriministeriö pyytää ehdotuksia vapaan kentän toimijoilta uuden esittävien taiteiden verkoston muodostamiseksi.** Tarkoitan verkostolla aluekeskusten kaltaisia toimijoita, jotka edistävät tiettyä taiteenalaa omaan painopisteeseensä keskittyen. Esittävien taiteiden aluekeskusverkosto levittäytyisi koko maahan. Eri alueilla olisi eri painopisteet, päätoimipisteet sijaitsisivat suurimmissa kaupungeissa, kuten esimerkiksi: teatteri – Tampere, sirkus – Helsinki, tanssi – Oulu, nukketeatteri ja performanssi – Turku. Tuen ei tarvitse olla kauttaaltaan yhtäläinen, vaan se tulisi muokata kunkin verkoston tarpeisiin, toimintaan ja kokoon sopivaksi. On kestävämpää perustaa aluekeskus-toimintaa vajaavaisella rahoituksella, joten tuen riittävyys on pystyttävä takaamaan riittävän pitkäksi aikajaksoksi kerrallaan. Kuten Tanssin aluekeskusmallissa, myös esittävien taiteiden aluekeskusverkostossa kuntien tuella olisi varmasti suuri rooli. Aluekeskusverkostoa voisi tosin laajentaa myös koulutuksellisiin sivuhaaroihin, kuten ammattikorkeakoulu yhteistyöhön. Rahoitus voisi muodostua laajemmin valtion, kuntien ja yksityisen sektorin tuesta.

Esittävien taiteiden aluekeskusverkosto vastaisi vapaan kentän toimintarakenteiden kehittämistarpeeseen. Se tukisi nimenomaan kentän järjestäytymistä verkostojen muotoon kuitenkin taiteelliseen työskentelyyn puuttumatta. Aluekeskusverkosto olisi yksittäisiä toimijoita laajempi kevytrakenteinen, joustava organisaatio, joka ajaisi vapaan taiteen asiaa koko maan laajuisesti. Taiteellinen tuotanto olisi edelleen taiteilijoiden itsensä toteutettavana, mutta he saisivat merkittävää tiedotuksellista apua, tuotannollista ohjausta ja koordinoivaa rakennetta toimintansa tueksi. Aluekeskusverkosto voisi toimia satelliittimallisesti, kuten Pohjoinen tanssin aluekeskus. Sen avulla järjestettäisiin koko Suomen kattavaa kiertue- ja vierailu-toimintaa siten, että vapaata taidetta voitaisiin taata saatavaksi kaikille alueille, niin kaupunkeihin kuin maakuntiin.

5. Vanhojen tukimuotojen kyseenalaistaminen ja kriteeristön kehittäminen taidekentän, välittäjäportaan ja päättäjien vuoropuhelun lisäämisen avulla.

Taiteen toimintarakenteiden innovatiivinen kehittäminen edellyttää **säännöllistä vuoropuhelua vapaan kentän toimijoiden, tuottajatahojen, julkisen ja yksityisen sektorin rahoittajatahojen kanssa**. Vapaan kentän toiminnan ongelmakohtista tulee keskustella esim. nykyäänkin käytössä olevien Taiteen edistämiskeskuksen taiteenalapäivien alla. **Vapaan kentän toimintaa kehittävä seminaari** olisi hyvä lisäys nykyiseen tarjontaan. On tärkeää, että keskusteluun osallistuu aina kaikkien osapuolien edustajia. Näin tieto pysyy ajantasaisena ja välittyy kaikille tasoille. Yksi konkreettinen parannusehdotus koskee taiteen asiantuntemusta julkisen tuen perusteena. Ministeriön tulisi jakaa entistä enemmän **päätösvaltaa hierarkian alemmille tasoille**, Taiteen edistämiskeskukseen, näyttämötaidetoimikuntiin ja alueellisiin taidetoimikuntiin. Lisäksi kunnilla tulisi olla enemmän päätösvaltaa. Apurahavirtojen ohjaus tulisi tapahtua mahdollisimman lähellä taidekenttää, jotta ne kohdistuvat oikein ja mahdollisimman mielenkiintoisiin produktioihin. Taiteen ammattilaisten asiantuntijuuden monipuolisuus tulisi taata taidetoimikunnissa. Nukketeatterikentän seuraava tavoite onkin saada näyttämötaidetoimikuntaan oma asiantuntijansa, jotta alan hakemuksia voitaisiin käsitellä yhtäläisellä asiantuntemuksella muiden alojen kanssa.

Vanhoista kaavoista tulee voida irrottautua ja ryhtyä rohkeasti luomaan uusia malleja. On totta, että taide tarvitsee edelleen fyysisiä tiloja (harjoitus- ja esiintymistilat) syntyäkseen, mutta hallintorakenteita voisi keventää ja uudistaa. Kulttuurituottajilla (AMK) on valmius toimia itsenäisesti ja kaikki edellytykset hoitaa taiteen tuotantoprosesseja kokonaisvaltaisesti. **Ehdotan, että nykyisiä malleja tarkasteltaisiin, kyseenalaistettaisiin ja edelleenkehittäisiin** entistä useammin. Olemassa olevat verkostotuottamisen mallit kuten aluekeskus- ja läänintaiteilija-järjestelmät sekä Universum-teatteri ovat käyttökelpoisia konseptipohjia. Näiden hyviä puolia yhdistelemällä ja uusien toimijoiden tarpeita tarkastelemalla voidaan löytää vapaalle kentälle ratkaisu. Verkostotuottaminen tulee nähdä yhtenä vaihtoehtona vapaan kentän taiteen edistäjänä ja kehittäjänä. Muotona se sopii useille kentille, joilla on vahva yhteinen tavoite. Cirkon kaltainen toimija tulisi löytyä myös nukketheaterin ja performanssin aloilta. Keskus, joka yhdistää taiteilijat, tiedotuksen, harjoitus- ja esitystilat sekä kiertuetoiminnan voidaan nähdä taiteenlajin perusturvana. Innovatiivisimmillaan se voi toimia joustavasti ajassa mukana pysyen.

6 LOPUKSI

Kuten työn tulokset esittävät, on verkostotuottaminen yksi varteenotettava esittävän taiteen vapaan kentän toimintamalli. Sitä voidaan soveltaa niin taiteen kuin tuotannonkin alueille, mutta parhaimmillaan se tukee taiteellista vapautta, kun nämä kaksi osa-aluetta yhdistetään. Tässä kohtaa tarvitaan joustava julkinen tukirakenne, joka mahdollistaa yhtäaikaisesti sekä apurahojen että elinkeinotoiminnan hyödyntämisen rahoituslähteenä. Vapaa kenttä koostuu itsensätyöllistävästä intohimoisista taiteen ja kulttuurin tekijöistä. Tätä intoa tulee tukea, ei tukahduttaa. Kestävä tuottajavetoinen verkostotoiminta tarvitsee julkisten ja yksityisten rahoittajatahojen tuen. Työn tarkoituksena oli herättää keskustelua ja saada niin taiteilijat, tuottajat kuin rahoittajat näkemään verkostotuottaminen yhtenä tulevaisuuden toimintamuotona. Uskallankin kysyä, mitä jos koko maan taidekenttä toimisi verkostotuottamisen keinoin? Olisikin kevyitä hallintorakenteita, julkisin varoin tuettuja tuotantotoimistoja tai verkostotuottajatahoja, joiden tehtävänä olisi edistää ja kehittää taidetta ja sen tekemistä.

Kävin tilaajan kanssa palautekeskustelun työn kehittämisehdotuksista. Keskustelussa nousi esiin todellinen huoli julkisen rahoituksen reaalista vähenemisestä. Taiteen edistämiskeskuksen Lounais-Suomen toimipisteen erityisasiantuntija Henri Terhon mukaan julkisen rahoituksen heikkeneminen tulee muodostumaan ongelmaksi taidekentällä. Taiteen toimintamallien kehittämiseksi tulee keksiä uudenlaisia rahoitusmuotoja. Jatkossa tulee tarkastella esimerkiksi ELY-keskusten ja yritysyhteistyön tarjoamia vaihtoehtoja toiminnan rahoittamiseksi. Myös tuottaja-yrittäjyyden tukimuodot tulisi tutkia. Terho näkee potentiaalia myös yksityisten säätiöiden tukimuotojen muutoksessa. Hänen mukaansa suora apurahavirta ei ole enää ennallaan, vaan yksityiset säätiöt etsivät uusia tapoja tukea taidetta. Vapaan kentän verkostotuottamisen kannalta tämä saattaa olla hyvä suunta, ja verkostotuottaminen mahdollisesti yksityisten säätiöiden näkökulmasta uudenlainen, kiinnostava tukikohta.

Terhon mielestä ajatus tuottaja-apurahasta on kokeilemisen arvoinen. Annukka Ketolan ehdottama 5-vuotisapuraha tuskin toteutuu sellaisenaan, mutta pienemmässä mittakaavassa kokeilu voisi olla mahdollinen. Pilottihaun avulla nähtäisiin

paljonko hakemuksia tulisi. Yhdeksi tuottajien tukimuodoksi Terho ehdotti tuottajien valtionpalkintoa. Arvelen, että toteutuessaan nämä molemmat otettaisiin tuottajakentällä innolla vastaan merkkinä edistyksestä. Sekä tuottaja-apurahalla että valtionpalkinnolla voisi olla saumaa taiteen pitkäjänteiseen kehittämiseen, jos edellytyksenä olisi, että tuki käytettäisiin verkostotuottamisen muodossa, useamman taiteilijan toimintaa hyödyttäen. Esittävän taiteen vapaa kenttä tarvitsee apua koko maan laajuudella, johon laaja-alainen verkostotuottamisen tukeminen voisi toimia ratkaisuna. Terho ehdottaa jatkotutkittavaksi elokuväsäätiön mallia, jossa tuottajalähtöisyys toteutuu mitä suuressa määrin. Elokuvasäätiö taitaa olla taidekentän ainoa malli, joka tukee suoraan tuottajia. Tulisi selvittää, miten tämä malli olisi monistettavissa esittävän taiteen puolelle.

Ehdotukseni nykyisten toimintamallien muokkaamisesta kevyempään muotoon oli Terhon mielestä varsin radikaali. Hän lähtisi miettimään verkostotuottamista olemassa olevien toimintamuotojen kautta. Julkisella sektorilla esim. läänintaiteilijat ja kuntien kulttuurisihteerit toimivat usein verkostotuottajamaisesti. Terho ehdottaa, että verkostotuottaja olisikin kunnallisella puolella toimiva tuottaja, jonka vastuulla olisi hoitaa vapaan kentän asioita. Koen tärkeänä, että vapaan kentän verkostotuottaja sijoittuu vapaalle kentälle ja on valmis toimimaan yhtä joustavasti kuin kentän taiteilijat. Se, voisiko vapaan kentän koordinointi tapahtua julkisen sektorin kautta, on selvitettävä ja kokeiltava käytännössä. Toivon, että radikaaleja ehdotuksia ja ratkaisuja uskalletaan tehdä jatkossakin, mikäli se on taiteen etu.

Tämän työn avulla haluttiin kehittää tuottajien ja taiteilijoiden työskentelytapoja kestävämpään suuntaan lisäämällä keskustelua eri toimijoiden välillä. Tuottajatoiminnan merkitys on monilta osin noteerattu, mutta sen edistämiseksi ei toistaiseksi ole tehty huomattavia toimenpiteitä. Toivon, että työ edesauttaa vapaan kentän välittäjäportaana, ja sitä kautta vapaan taiteen rakenteiden kehittymistä. Vain kestäväillä, mutta samalla kevyillä puitteilla voidaan saavuttaa innovatiivista, rikasta ja rohkeaa taidetta. Rakenteita ja tuottajia tarvitaan, jotta taiteilijat voivat keskittyä taiteen tekemiseen. Olennaista on tunnistaa tuottajien työn laajempi merkitys: tuottajia työllistämällä työllistetään taiteilijoita.

LÄHTEET

- Aura of Puppets 2013. Toimintasuunnitelma 2012–2013. Ei julkaistu.
- Björkqvist, Leena 2011. Kulttuuri kutoo. Yhteistyö ja verkostot vapaan kulttuurikentän tukena ja innostajana. Teoksessa Björkqvist, L. & Halonen, K. & Hero, L-M & Iso-Aho, J. & Teye, O. & Uotila, P. (toim.) Tuottaja 2020. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu.
- Cirko 2014. Cirko – Uuden sirkuksen keskus -verkkosivut. Viitattu 10.4.2014 <http://www.cirko.net/cirko/>
- Hakanen, Matti & Heinonen, Upi & Sipilä, Petri 2007. Verkostojen strategiat – menesty yhteistyössä. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Heiskanen, Ilkka 2005. Kulttuurin kolmannen sektorin muuttuva rooli. Teoksessa Heiskanen, I. & Ahonen, P. & Oulasvirta, L. 2005. Taiteen ja kulttuurin rahoitus ja ohjaus: kipupisteet ja kehitysvaihtoehdot. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissätiö. Cuporen julkaisuja 6/2005.
- Hirsjärvi, Sinikka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2008. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Jojo 2014. Jojo – Oulun tanssin keskus -verkkosivut. Pohjoinen tanssin aluekeskus. Viitattu 14.4.2014 <http://jojo.fi/jojo/pohjoinen-tanssin-aluekeskus/>
- Kananen, Jorma 2013. Case-tutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 143.
- Kokkonen, Tuija & Loppi, Karla & Karjalainen, Annamari 2002. for free. Selvitys suomalaisen teatterin vapaasta kentästä. Viitattu 2.4.2014 http://www.universum.fi/universum/for_free/for_free.pdf
- Koneen säätiö 2014. Säätiön verkkosivut. Taiteen ja kulttuurin apurahat sekä muut apurahat. Viitattu 24.4.2014 http://www.koneensaatio.fi/fi/apurahat/hakeminen/#muut_apurahat
- Koskela, Sanna & Rekola, Sanna 2003. ASKEL TULEVAISUUTEEN. Tanssin vapaan kentän kehittämishankkeen loppuraportti. Viitattu 10.4.2014 <http://www.danceinfo.fi/assets/Uploads/askel%20tulevaisuuteen.pdf>
- Lindfors, Sonya 2014. Nuorten taiteilijoiden manifesti. Viitattu 18.1.2014 <http://sonyalindfors.tumblr.com/post/19144618884/nuorten-taiteilijoiden-manifesti>
- Luostarinen, Nina & Parkkola, Timo 2012. Kulttuurista tuottajaksi. Kulttuurituottaja verkostoituvassa merkitystaloudessa. Teoksessa Parkkola, T. (toim.) Tilaa verkostoille! Luovan talouden verkostojen määritelmiä, toimijoita ja solmukohtia. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja B. Projektiraportit ja selvitykset 22, 2012.
- Nukketeatterikeskus Poiju 2012. Langat käsissä. Viitattu 7.4.2014 http://www.hel.fi/static/kulke/langat%20k%C3%A4sissä%20_2012.pdf
- Oinaala, Anu & Ruokolainen, Vilja 2013. Vapaan kentän jäljillä. Tutkimus teatterin, tanssin, sirkuksen sekä performanssi- ja esitystaiteen vapaasta kentästä. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissätiö. Cuporen verkkojulkaisuja 20.

- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2011. Vapaan kentän ammattilaisryhmien toimintaedellytysten parantaminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:14.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013. Museoiden, teattereiden ja orkestereiden valtionosuusjärjestelmän kehittäminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:11.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014a. Ministeriön verkkosivut. Tanssin aluekeskukset. Viitattu 11.4.2014
http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/kulttuuripolitiikka/avustukset/Avustus_tanssin_aluekeskuksille_
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014b. Ministeriön verkkosivut. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala valtiontalouden kehyksissä vuosille 2015-2018. Viitattu 15.4.2014
<http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2014/04/kehykset.html?lang=fi>
- Peltonen, Leila & Tawast, Marjut 2009. Nukketeatteria suomalaisilla näyttämöillä. Suomen Unima ry. Helsinki: Like
- Purovaara, Tomi 2008. ihmeen väkeä! suomalaisen sirkuksen sankaritarinoita. Sirkuksen tiedostuskeskus. Helsinki: Like.
- Rensujeff, Kaija 2014. Taiteilijan asema 2010. Taiteilijakunnan rakenne, työ ja tulonmuodostus. Helsinki: Taiteen edistämiskeskus.
- Ruokolainen, Vilja 2010. Alueellisten taiteen edistämisen organisaatioiden yhteistyön edut, haasteet ja mahdollisuudet. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010: 17.
- Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Ruusuvuori, J. & Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.
- Taiteen edistämiskeskus 2014a. Läänintaiteilijat. Viitattu 7.5.2014
<http://www.taike.fi/laanintaiteilijat>
- Taiteen edistämiskeskus 2014b. Näyttämötaiteen toiminta-avustukset yhteisöille. Viitattu 19.4.2014
<http://www.taike.fi/web/nayttamotaide/apurahat-ja-avustukset/-/stipend/viewStipend/10993>
- Tanssin Tiedotuskeskus 2014. Tanssin Tiedotuskeskuksen verkkosivut. Viitattu 10.4.2014
<http://www.danceinfo.fi/tanssin-kenttae-suomessa/tekijaet-ja-tuottajat/tanssin-aluekeskukset/>
- Urrio, Leena 2008. Lupa kehittyä. Katsaus vapaan ammattiteatterikentän toiminnasta. Metropolia ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö.
- Åstrand, Riikka 2010. Sirkusalan ammatillinen koulutus ja työelämä. Työpapereita 49. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.
- Valtion näyttämötaidetoimikunta 2008. Esille! Esittävän taiteen aluekeskusten pilottihankesuunnitelma 2009–2013. Taiteen keskustoimikunta. Viitattu 24.2.2014
http://www.taike.fi/documents/11556/51082/Esille-selvitys_%28EDM_14_2698_3688%29.pdf

Henkilökohtaiset tiedonannot

Ketola, Annukka 2014. Tuottaja-yrittäjä toiminnasta. Skype-puhelinkeskustelu 13.3.2014

Karjalainen, Annamari 2014. Universum-teatterin toiminnasta. Henkilökohtainen tiedonanto 18.3.2014.

Paavola, Satu 2014. Nukketeatterikeskus Poijun toiminnasta. Puhelinkeskustelu 15.4.2014.

Talasniemi, Anna 2014. Tuottajien asemasta Koneen säätön tukijärjestelmässä. Sähköposti halme.ilona@gmail.com 14.4.2014.

Väyrynen, Mika 2014. Uuden sirkuksen keskus – Cirkon toiminnasta ja tanssin aluekeskusten toiminnasta. Henkilökohtainen tiedonanto 17.3.2014.

HAASTATTELUT

AK. Annukka Ketola 2014. Kulttuurituottaja-yrittäjä. 13.3.2014. Skype.

AMH. Outi Järvinen & Isabel Gonzales. 11.3.2014. Arts Management Helsinki.

AMK. Annamari Karjalainen 2014. Taiteilija-tuottaja. 18.3.2014. Universum-teatteri.

IG. Isabel Gonzales. Esittävän taiteen tuottaja-yrittäjä. 11.3.2014. Arts Management Helsinki.

KS. Katri Santtila 2014. Kulttuuriasiainneuvos. 11.4.2014. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

MV. Mika Väyrynen 2014. Sirkus- ja tanssitaidetoimikunnan jäsen, Turun AMK:n Taideakatemia tuottaja. 17.3.2014. Turun AMK:n Taideakatemia.

OJ. Outi Järvinen. Esittävän taiteen tuottaja-yrittäjä. 11.3.2014. Arts Management Helsinki.

YJR. Yrjö Juhani Renvall 2014. Näyttämötaidetoimikunnan puheenjohtaja, näyttelijäntyön professori Tampereen yliopisto. 21.3.2014. Taiteen edistämiskeskus.

LIITTEET

Liite 1 Kyselylomake

Liite 2 Haastattelukysymykset

Kysely Aura of Puppets -verkoston taiteilijoille

Tämä kysely selvittää turkulaisen nukketeatteriverkoston nykytilaa sekä taiteilijoiden tulevaisuuden tarpeita ja toiveita. Kysely on osa opinnäytetyötäni, jonka tarkoituksena on selvittää, minkälaisia kestäviä toimintamalleja esittävän taiteen vapaan kentän verkostoissa voitaisiin hyödyntää.

Kysely lähetetään kaikille Aura of Puppets -verkoston jäsenille. Kysely käsitellään anonyymisti. Vastauksesi on työn kannalta varsin merkittävä. Toivonkin, että jokainen Aura of Puppets -verkoston taiteilija osallistuu verkoston kehittämiseen jättämällä vastauksensa perjantaihin 28.3. mennessä.

Lisätietoja kyselyyn liittyen auraofpuppets@gmail.com tai 0404604851. terv. Ilona

Perustiedot

1. Sukupuoli *

Nainen

Mies

2. Ikä *

20-25

26-30

31-36

37-45

46-50

3. Taidealan koulutus *

Teatteri-ilmaisunohjaaja

Näyttelijä

Kuvataiteilija

Muu mikä?

4. Muu koulutus *

Oletko opiskellut muuta kuin taidealaa?

Kyllä, mitä?

En

5. Valmistuminen *

Missä olet saanut koulutuksesi nukketeatteritaiteilijan ammattiin? Minä vuonna olet valmistunut kyseisestä oppilaitoksesta?

€ Turun Taideakatemiasta, vuonna

€ Muualta, mistä?

Työskentely

6. Taiteellinen ja muu työ *

'Taiteellinen työ' tarkoittaa vain nukketeatteritaiteilijan työtä. 'Muu taiteellinen työ' tarkoittaa muun kuin nukketeatterin tuntemusta vaativaa työtä. 'Muu työ' on työtä, mikä ei liity taiteelliseen tai taiteen tuntemusta vaativaan työhön.

Teitkö vuonna 2013 taiteellisen työsi ohella

Muuta taiteellista työtä? Mitä?

Muuta kuin taiteellista työtä? Mitä?

En tehnyt muuta työtä kuin taiteellista työtä.

En tehnyt taiteellista työtä.

7. Työmarkkina-asema *

Mikä on pääasiallinen työmarkkina-asemasi nukketeatteritaiteilijana? 'Palkansaaja' tarkoittaa työskentelyä vakituudessa tai määräaikaisessa työsuhteessa. 'Vapaa taiteilija' tarkoittaa taiteilijaa, jolla ei ole työsuhdetta eikä toimeksiantoja. 'Freelancer' työskentelee lyhytaikaisissa (usein päällekkäisissä) työsuhteissa tai toimeksiantosuhteissa.

Palkansaaja

Vapaa taiteilija

Yrittäjä

Freelancer

Apurahansaaja

Muu (opiskelija, vanhempainloma, työtön jne.), mikä?

8. Olen työskennellyt nukketeatteritaiteilijana viimeisen vuoden aikana pääasiallisesti *

soolotaiteilijana

eri työryhmissä

teatterissa,

missä?

9. Olen viimeisen kolmen vuoden aikana työskennellyt seuraavissa nukketeatteriryhmissä *

€ HOX Company

€ Nukketeatteri Kuuma Ankanpoikanen

€ Teatteri SudenEnne

€ TIP-Connection

- Rahtiteatteri
- Sixfingers Theatre
- Teatteri Valaja
- Jokin muu, mikä/mitkä?

10. Olen viimeisen kahden vuoden aikana työskennellyt *

- TEHDAS Teatterissa (nukketeatterituotannossa)
- Aura of Puppets -verkoston yhteistuotannossa (Myrsky / Noiduttu leikki)

11. Kuinka monta ensi-iltaa sinulla on keskimäärin vuodessa? *

Arvioi, kuinka monta ensi-iltaa sinulla on ollut vuonna 2012. Tarkenna tekstikenttään mikä osa ensi-illoista on sooloteoksia, tietyn työryhmän tai teatterin kanssa tehtyjä teoksia.

Varsinais-Suomessa

200 merkkiä jäljellä

muualla Suomessa

200 merkkiä jäljellä

ulkomailla

200 merkkiä jäljellä

12. Mistä tulosi muodostuvat? *

Merkitse, mikä/mitkä alla olevista ovat pääasiallisia tulonlähteitäsi. Merkitse valinnan kohdalle myös arvio kyseisestä tulosta vuodessa. Kuvaile seuraavassa kysymyksessä tarkemmin tulojen muodostumista.

- taiteelliseen työhön liittyvä palkka tai palkkio
- muuhun kuin taiteelliseen työhön liittyvä palkka tai palkkio
- apuraha taiteelliseen työhön
- sosiaaliturva
- muu, mikä?

13. Kuvaile tulojesi muodostumista *

Mitkä tekijät vaikuttavat tulojesi muodostumiseen? Miten säännöllistä/epäsäännöllistä tulojesi muodostuminen on?

14. Aura of Puppets -verkosto on toiminut nyt reilu 1,5 vuotta. Mitä mieltä olet seuraavista väitteistä? *

	1 = täysin eri mieltä	2 = jokseenkin eri mieltä	3 = en samaa mieltä, mutten eri mieltäkään	4 = jokseenkin samaa mieltä	5 = täysin samaa mieltä	6 = en osaa sanoa
Yhteinen hanke on nostanut turkulaisen nukketeatterin näkyvyyttä huomattavasti.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Aura of Puppets on palvellut valtaosaa turkulaisista nukketeatterintekijöistä.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Koen Aura of Puppets -verkoston hyödylliseksi silloin, kun minulla on ensi-ilta.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Aura of Puppets -verkoston ansiosta olen saanut uusia työtarjouksia.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
En ole saanut Aura of Puppets -verkostosta hyötyä.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

15. Mikä on mielestäsi Aura of Puppets -verkoston tarkoitus? *

300 merkkiä jäljellä

16. Minkälaisia palveluita sinä toivot saavasi verkostolta? *

- tiedotusapua
- markkinointiapua
- apua rahoituksen hakuun
- apua sopimusten tekoon
- keikkamyyntiä
- esiintymistilaa
- harjoitustilaa
- verastilaa
- työyhteisöä

muuta,

mitä?

17. Miten paljon rahallista panostusta olisit valmis laittamaan verkoston toimintaan kuukaudessa (suluissa vuodessa)? *

Verkoston toiminnalla tarkoitetaan mm. yhteistä työntekijää, tiedottamista ja markkinointia.

10-20e/kk (120-240e/v)

21-30e/kk (252-360e/v)

31-50e/kk (372-600e/v)

51-70e/kk (612-840e/v)

jn 71-100e/kk (852-1200e/v)

jn yli 100 e/kk (yli 1200e/v)

18. Mitkä ovat sinun toiveesi Aura of Puppets -verkostolle tulevaisuudessa? *

500 merkkiä jäljellä

19. Minkälaista toimintaa verkoston tulisi harjoittaa tulevaisuudessa? *

- kiertuetoimintaa
- yhteistuotantoja
- yksittäisten esitysten lipunmyyntiä
- ryhmämyyntiä
- tapahtumien järjestämistä (esim. TIP-Fest)
- taiteenalan näkyvyyden kasvattamista
- toimintamallien kehittämistä
- yleisömäärien kasvattamista
- kansainvälistä toimintaa
- muuta, mitä?

20. Minkälaisena näet oman roolisi AofP-verkostossa tulevaisuudessa? *

Tarkenna halutessasi valintaasi vastauksen perässä olevassa tekstikentässä.

- osallistun suunnitteluun, koska
- osallistun päätöksentekoon, koska
- osallistun toimintaan (esim. yhteisiin tempauksiin, kuten Turun päivän soudut), koska
- olen passiivinen verkoston kehittämisessä, koska
- en halua olla osa verkostoa, koska
- muunlaisena, minkälaisena ja miksi

LIITE 2: HAASTATTELUKYSYMYKSET

A. Keskustelua teemoittavat kysymykset rahoittajatahojen edustajille

Millaisena rahoittajat näkevät tuottajien merkityksen vapaalla kentällä?

Millaisena rahoittajat näkevät tuottajien sijoittumisen tulevaisuudessa vapaan kentän rahoitusjärjestelmässä?

Minkälaisia vapaan kentän toimintamalleja rahoittajatahoilla on valmius rahoittaa?

Miten rahoittajat haluaisivat hajanaisen, verkostomaisen vapaan taidekentän järjestäytyvän?

Minkälaisia vapaan kentän toimintamalleja halutaan tulevaisuudessa tukea?

Millaisena rahoittajat näkevät esitellyn verkostomaisen mallin rahoitusmahdollisuudet?

B. Keskustelua teemoittavia kysymyksiä vapaan kentän tuottajatoimijoille

Millaisia kestäviä malleja esittävän taiteen vapaalla kentällä voisi olla tulevaisuudessa?

Millaisina toimijat näkevät vapaan kentän verkostotuottamisen mahdollisuudet?

Millaisia haasteita toimijat näkevät vapaan kentän nykyrahoituksessa?

Miten julkista rahoitusjärjestelmää tulisi uudistaa, jotta se palvelisi myös vapaata kenttää?

Millaisena toimijat näkevät tuottajan roolin vapaan kentän toiminnan kehittämisessä?